

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2012 m. vasario mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

1. ĮVADAS	4
2. TYRIMO METODIKA	5
2.1. Tyrimo atlikimo metodai	5
2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis	5
2.3. Tyrimo atranka	5
2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji	6
2.5. Duomenų analizė	6
2.6. Sąvokos	6
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ	8
3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos	8
3.2. Mokykla	9
3.3. Studijos	15
3.4. Darbas	20
3.5. Laisvalaikis	35
3.6. Draugai	39
3.7. Kaimynystė	43
3.8. Gyvenimo sąlygos	46
3.9. Dalyvavimas	49
3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos	49
3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas	51
3.10. Žalingi įpročiai	59
3.11. Mityba ir poilsis	66
3.12. Psichologinė savijauta	71
3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas	76
4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBEI	80

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Varėnos rajono savivaldybėje 2011 m. spalio 31–lapkričio 24 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VšĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (33–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių rodiklių (90–100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų; atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Varėnos rajono savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis 2011 metų pradžioje Varėnos rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 6173 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 23,10 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių bei Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos, lokacijos kvotai taikytas principas kaimiškose vietovėse apklausti ne mažiau 25 proc. numatytos imties. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visuomenėje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslinę arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 402 tiriamieji. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Varėnos rajono savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinį, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinio pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautinumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažymins (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t. y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

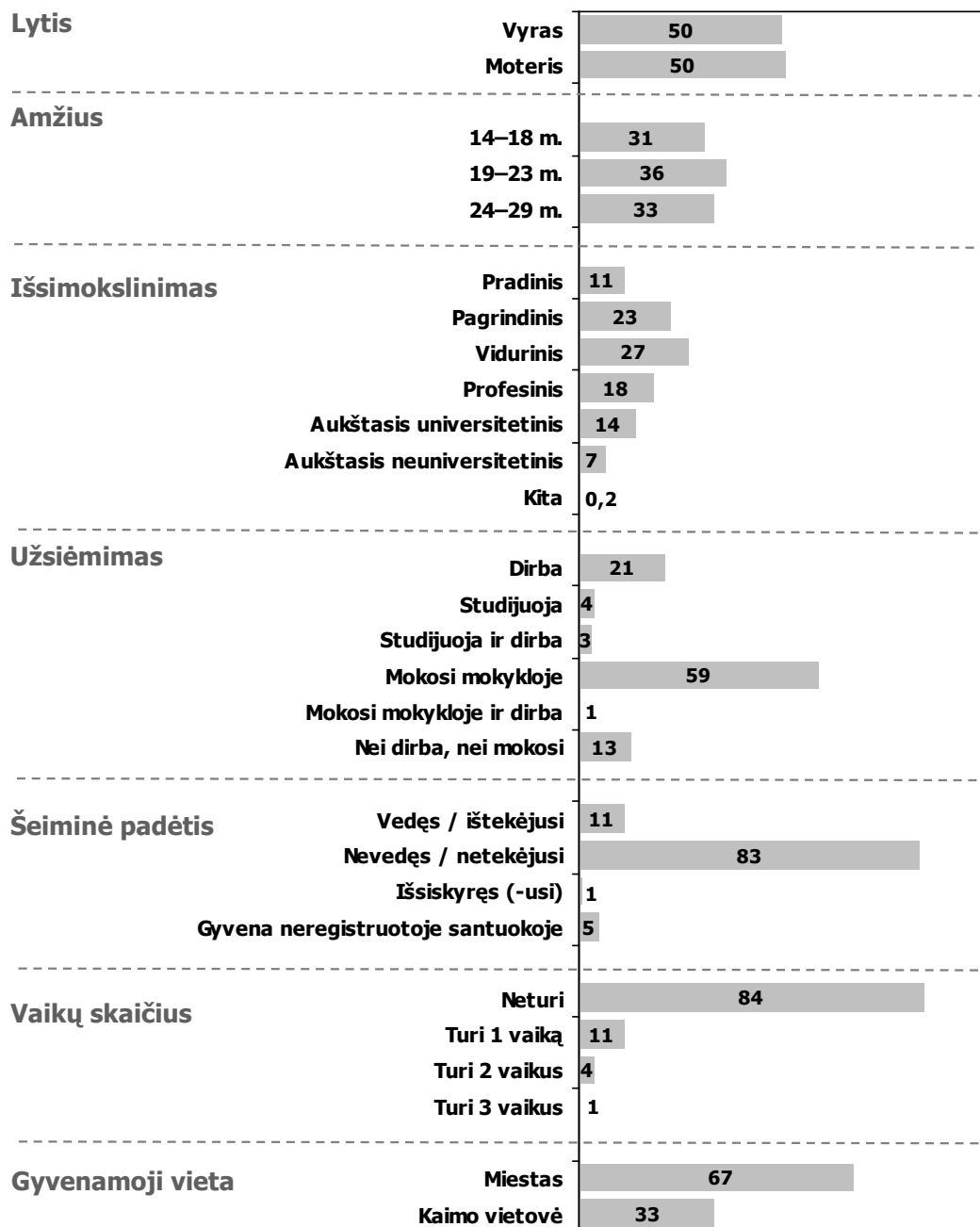
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

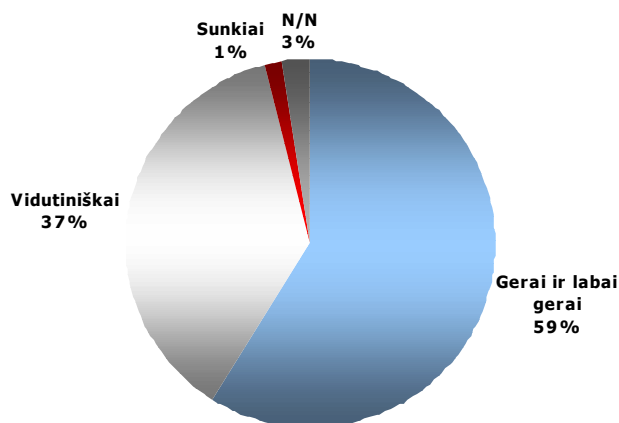
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=402)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 238 moksleiviai, jie sudarė 59 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.

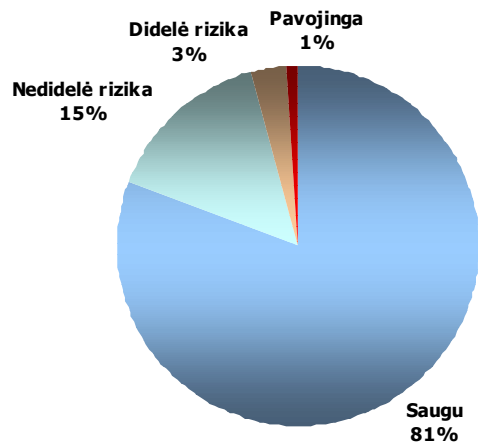
3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=238)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,7; t. y. patenka į gerai ir labai gerai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (59 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 37 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais. 1 proc. apklaustųjų išreiškė silpną gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėta statistiškai reikšminga silpna neigiama įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio koreliacija su psichinės savijautos (Spearmano $\rho = -0,243$, $p = 0,001$) rodikliu (šio rodiklio aprašą žr. 3.12 skyriuje). Tai reiškia, kad kuo geriau moksleiviai psichiškai jaučiasi, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokyti pavojinga (nuo 8 iki 12).

3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=238)

Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 23,0; t. y. apskritai mokyklose mokiniai mokosi saugioje aplinkoje.

Dauguma (81 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 15 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 3 proc. mokosi nesaugioje mokykloje. 1 proc. tyrimo dalyvių susiduria su itin nesaugia aplinka, kurioje mokyti yra pavojinga (žr. 3.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama mokyklos saugumo rodiklio koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo spręsti problemas mokykloje rodikliu (Spearmano $\rho = -0,194$, $p = 0,003$). Tai rodo, kad tiems moksleiviams, kurie mokosi saugesnėje mokykloje, lengviau susidoroti su ten kylančiomis problemomis.

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

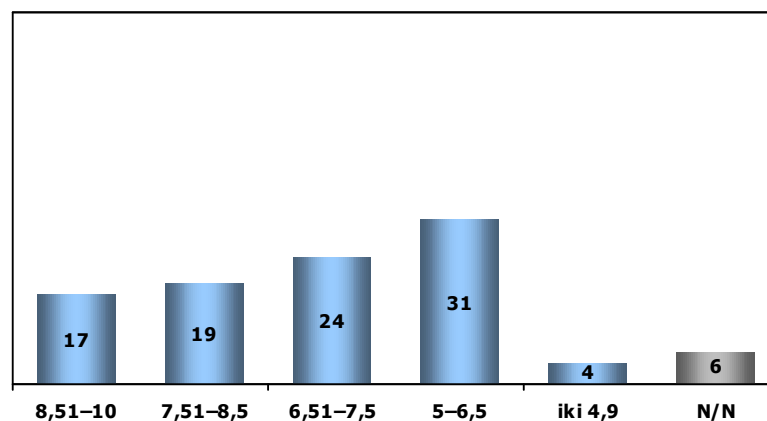
3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=238)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 10,6; t. y. apskritai Varėnos rajono moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (80 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 17 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę. 1 proc. turi ženklių mokyklos lankymo problemų (žr. 3.2.3 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama lankomumo problemų rodiklio koreliacija su mokyklos saugumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,186$, $p=0,015$). Tai rodo, kad tie moksleiviai, kurie mokosi saugesnėje mokykloje, turi mažiau lankomumo problemų. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama lankomumo problemų rodiklio koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas (Spearmano $\rho=0,197$, $p=0,002$) rodikliu. Tai reiškia, kad mažiau lankomumo problemų turintys moksleiviai geba geriau susidoroti su mokykloje kylančiomis problemomis.

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.

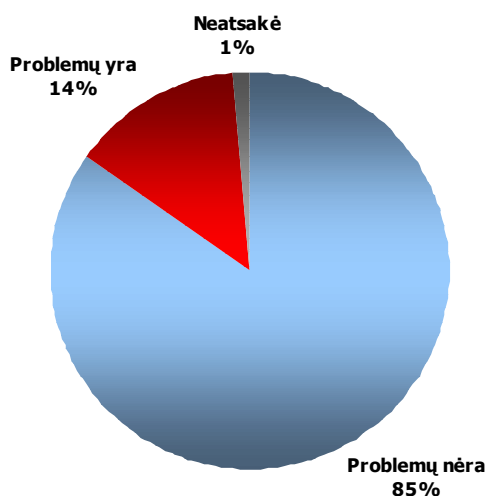

3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=238)

Tyrimė dalyvavusių mokinių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 7,07. 17 proc. apklaustų moksleivių nurodė aukštą (8,51–10 balų) pažymių vidurkį. 43 proc. – vidutinį (6,51–8,5 balo). 35 proc. teigė turintys 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Aukščiausią (8,51–10 balų) vidurkį paskutinį semestrą dažniau turėjo merginos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

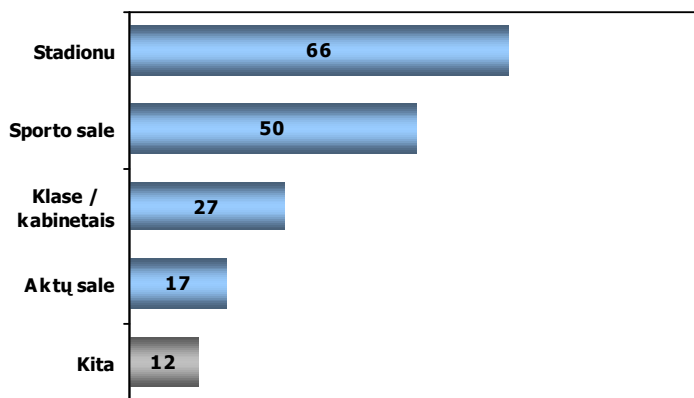
Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=238)

Didžioji dalis (85 proc.) tyrimė dalyvavusių moksleivių nurodė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 14 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

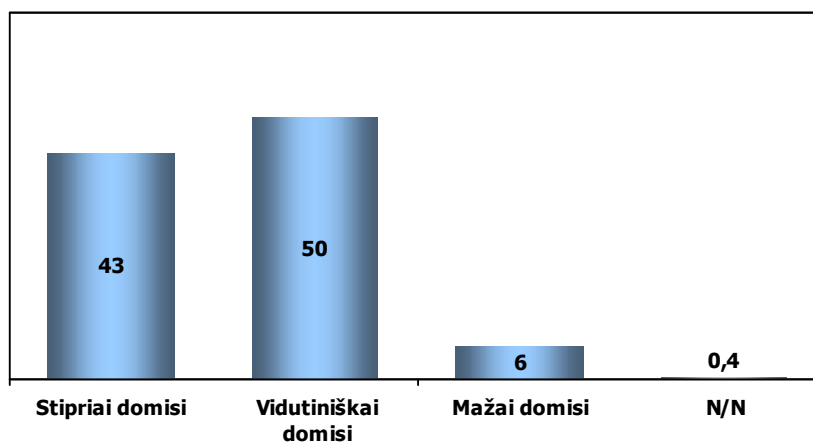
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.

3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=238)

Didžioji dalis (66 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. 50 proc. – sporto sale. 27 proc. – klase / kabinetais. 17 proc. nurodė po pamokų galintys naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasiręgti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsima profesija. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsima profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkasi (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkasi profesija.

3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=238)

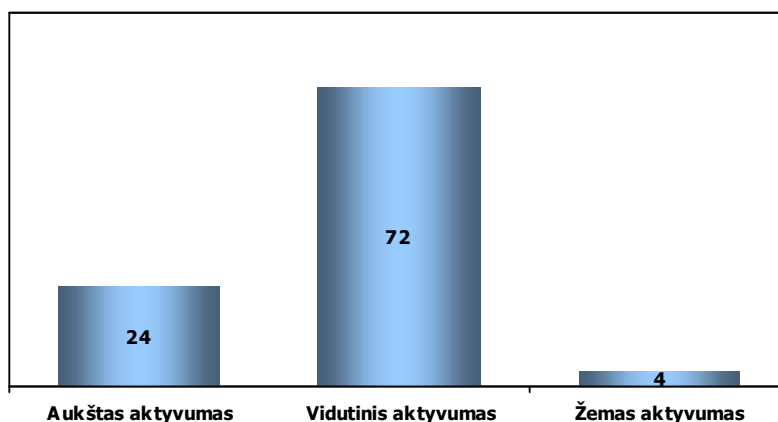
Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 15,1; t. y. domėjimasis būsima profesija yra vidutiniškas.

Pusė (50 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė vidutinį susidomėjimą būsima profesija. 43 proc. ja labai domisi. 6 proc. respondentų domėjimasis būsima profesija yra žemas (žr. 3.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp domėjimosi būsima profesija ir mokyklos saugumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,183$, $p = 0,005$). Tai rodo, kad saugesnėje mokykloje besimokantys apklaustieji labiau domisi būsima profesija. Būsima profesija labiau domisi vyresni (19–29 m.) mokiniai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,008$).

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes:

žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=238)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 19,1. Tai rodo vidutinį aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Dauguma (72 proc.) respondentų patenka į vidutiniškai aktyvių mokyklos savivaldos dalyvių kategoriją. 24 proc. būdingas aukštas, o 4 proc. – žemas aktyvumas (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpna neigiama koreliacija su pažangumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,222$, $p = 0,001$). Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni jaunuoliai geriau mokosi.

Kokybinio tyrimo metu, moksleivių (14–18 m.) buvo prašoma įvardyti didžiausias problemas susijusias su mokykla. Jaunuoliai išskyrė šias:

- ✓ **psichologinis ir fizinis smurtas** („patyčios“, „patyčios, smurtas“, „įžeidinėjimai“, „patyčios, prasivardžiavimas“)
- ✓ **nepatogus pamokų tvarkaraštis** („ne itin palankiai sudarytas pamokų grafikas“)
- ✓ **nedraugiški bendraklasiai** („nedraugiški klasiokai“)
- ✓ **mokytis nenorintys moksleiviai** („nesimokymas“)
- ✓ **žalingi įpročiai** („rūkymas mokyklos teritorijoje“)
- ✓ **neįdomios pamokos** („nuobodžios pamokos“)
- ✓ **netolerancija** („bendraamžių netolerancija“).

Keli jaunuoliai patikino, kad **problemų, susijusių su mokykla, nėra** („problemų mokykloje nėra“, „neturiu jokių problemų“).

Problemas, susijusias su mokykla, jaunuoliai siūlo spręsti šiais būdais:

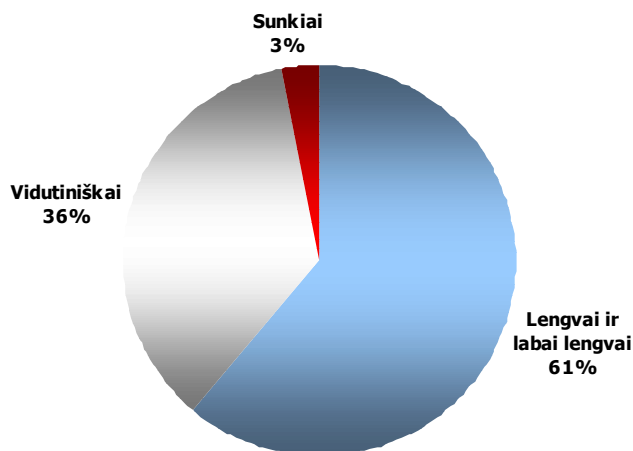
- ✓ **skiriant lėšas įvairių veiklų organizavimui / technikos įsigijimui** („skirčiau daugiau lėšų, kad būtų galima organizuoti daugiau veiklos, nupirkti daugiau reikalingos technikos“)
- ✓ **leidžiant moksleiviams laisvai pasirinkti norimas mokyti disciplinas** („leisčiau mokyti tik tuos dalykus, kurie labiausiai patinka“)
- ✓ **griežtinant drausmę** („taikyti drausminamąsias priemones, pavyzdžiui: palikti po pamokų, liepti tvaryti aplinką“)

- ✓ **pasitelkiant netradicinius mokymo būdus** („*norėčiau netradicinių mokymo būdų*“)
- ✓ **priimant į darbą jaunos specialistus** („*stengčiausi, kad dirbtų jauni mokytojai*“).

3.3. Studijos

Tyrime dalyvavo 28 respondentai, studijuojantys aukštosiose mokyklose, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.

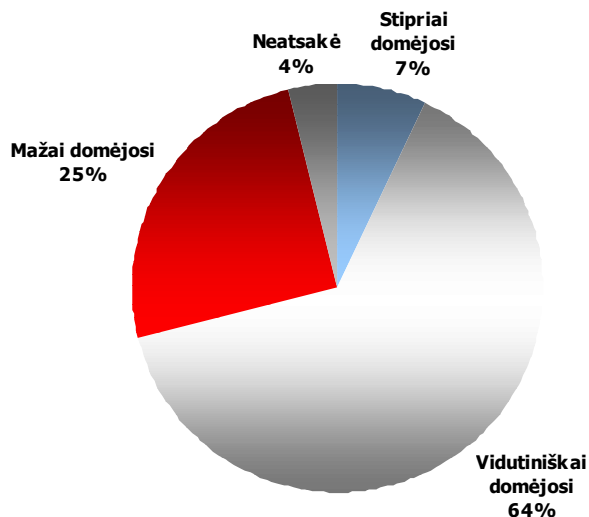
3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=28)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,8; t. y. yra geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

61 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 36 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai. 3 proc. apklaustųjų sunkiai susidoroja su aukštojoje mokykloje kylančiomis problemomis (žr. 3.3.1 pav.).

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas

renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimois studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsima profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsima profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.

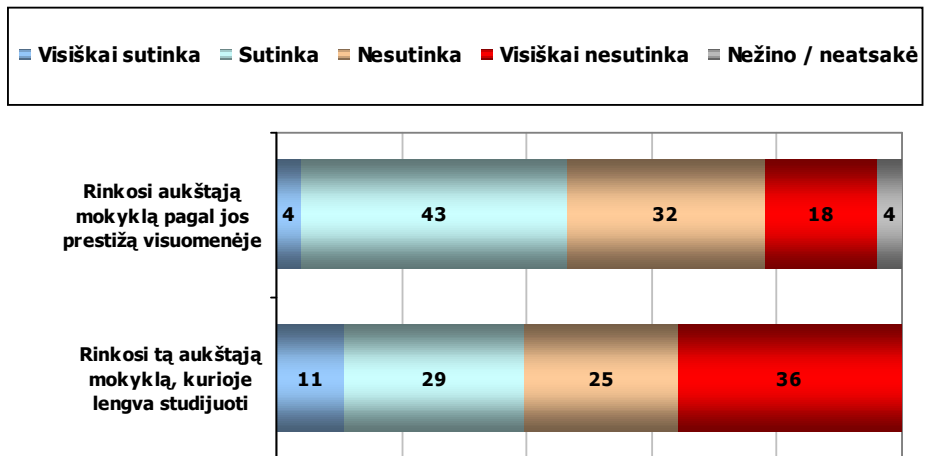

3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=28)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,7. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsima profesija.

Didžioji dalis (64 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsima profesija kategorijai. 25 proc. priskirtini mažai besidominčiųjų, o 7 proc. – labai besidominčiųjų būsimois studijomis ir universitetu grupei (žr. 3.3.2 pav.).

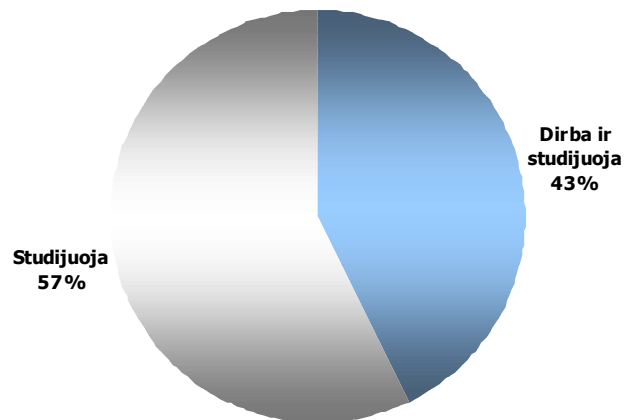
Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.

3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=28)

47 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 50 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva studijuoti, rinkosi 40 proc. tyrimo dalyvių. 61 proc. teigė į šį kriterijų neatsižvelgę (žr. 3.3.3. pav.).

Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.

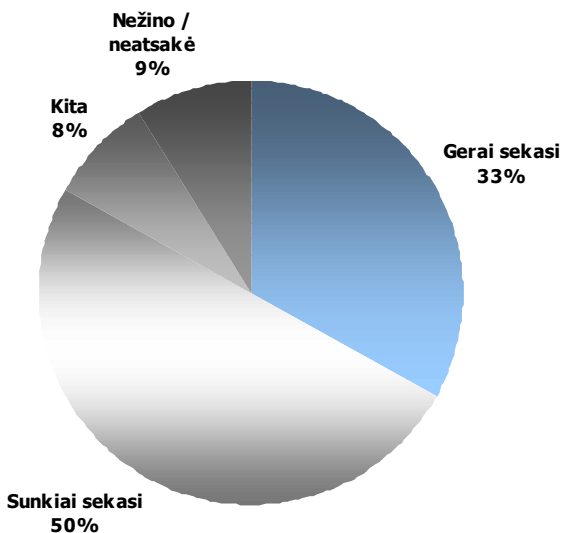

3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=28)

57 proc. apklaustųjų studentų tik studijuoja, 43 proc. – dirba ir studijuoja (žr. 3.3.4 pav.).

Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo

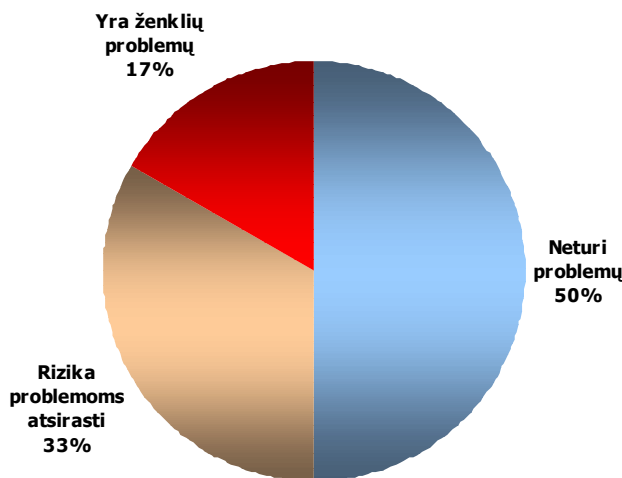
„gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.

3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=12)

50 proc. dirbančių studentų pripažino, jog derinti studijas ir darbą jiems sunku. 33 proc. teigė neturintis sunkumų (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi ženklių problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

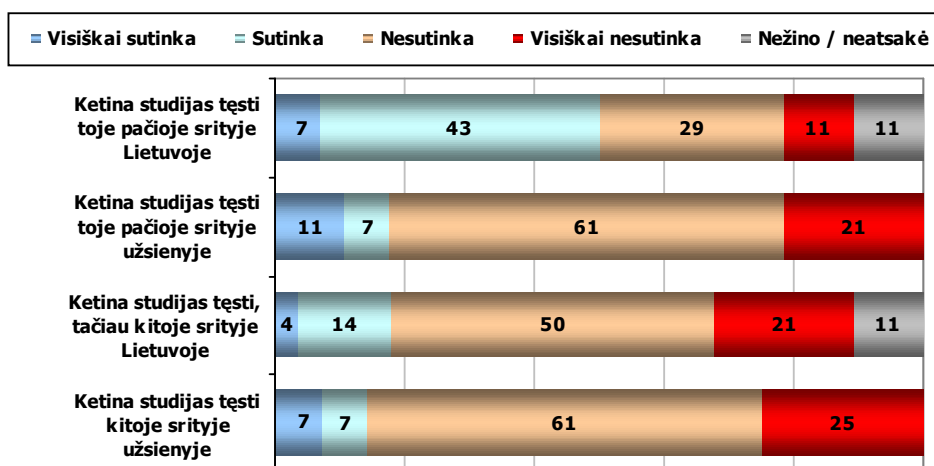

3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=12)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 10,7. Ši reikšmė rodo, kad yra pavojus darbo ir studijų derinimo problemoms atsirasti.

50 proc. dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų. 33 proc. priklauso rizikos grupei. 17 proc. turi ženklių problemų (žr. 3.3.6 pav.).

Ketiniai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

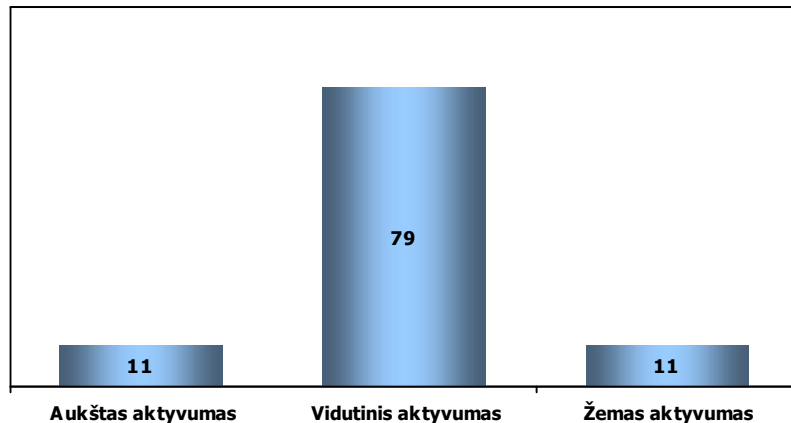

3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=28)

50 proc. studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 18 proc. – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 18 proc., užsienyje – 14 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Pastebėta stipri teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho=0,609$, $p=0,001$). Tai reiškia, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti užsienyje, svarsto tiek galimybę pasirinkti tą pačią, tiek kitą sritį. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga stipri koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas Lietuvoje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho=0,664$, $p<0,001$). Tai rodo, kad planuojantys tęsti studijas Lietuvoje svarsto tiek galimybę tai daryti toje pačioje, tiek kitoje srityje. Be to pastebėta statistiškai reikšminga stipri koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje toje pačioje ir kitoje srityje (Spearmano $\rho=0,534$, $p=0,003$). Tai yra, planuojantys tęsti studijas užsienyje svarsto tiek galimybę tai daryti toje pačioje, tiek kitoje srityje.

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=28)

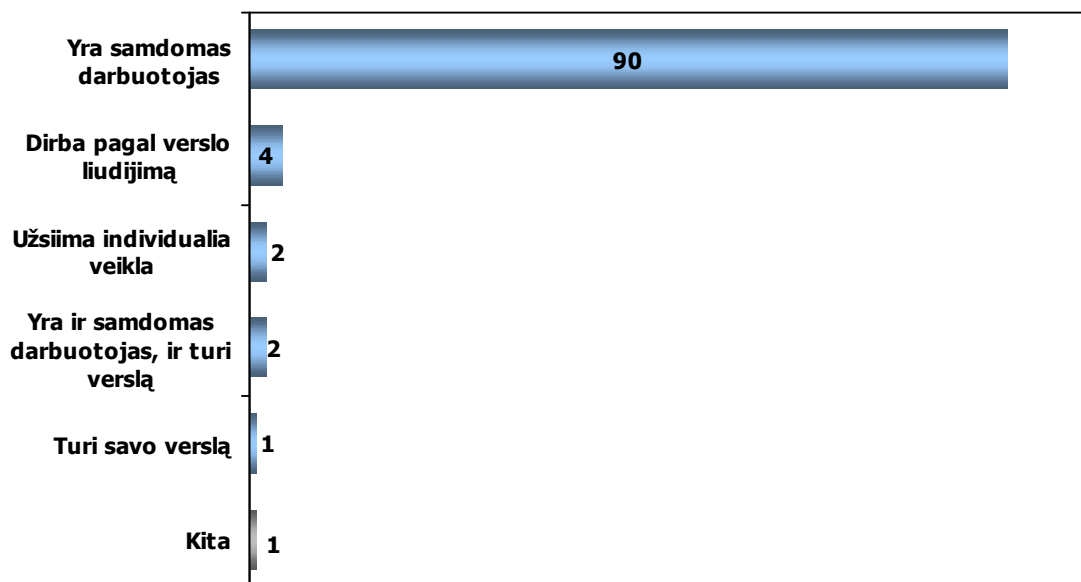
Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 22,7. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

Dauguma (79 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto arba žemo aktyvumo grupę patenka po 11 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.8 pav.).

3.4. Darbas

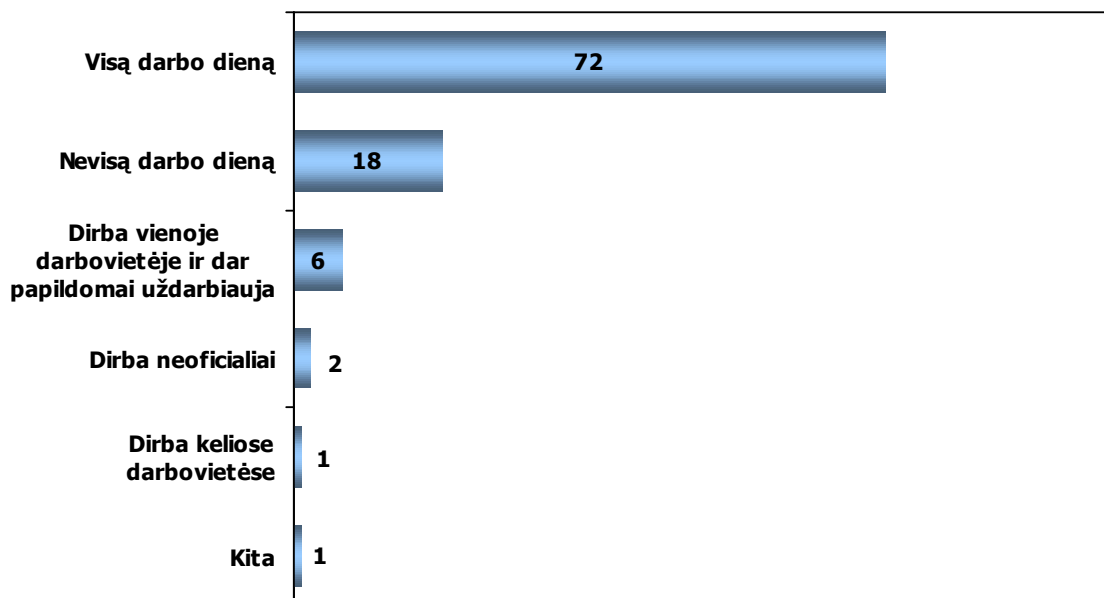
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

24,6 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 21,1 proc. tik dirbo, 3,0 proc. dirbo ir studijavo ir 0,5 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 99 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 3,7 metų.

3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=99)

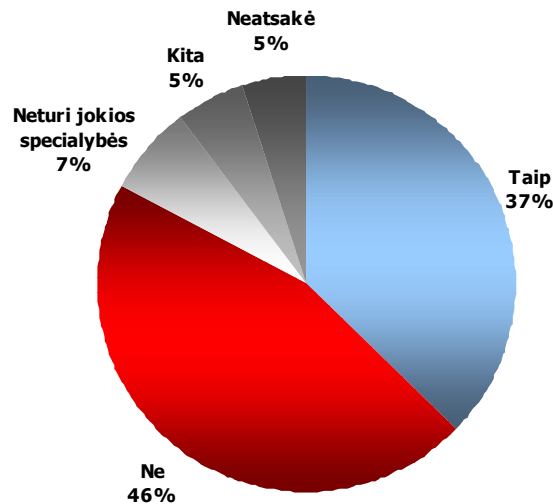
Dauguma dirbančių apklaustųjų (90 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).

3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=99)

72 proc. dirbančių apklaustųjų dirba visą, 18 proc. – nevisą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

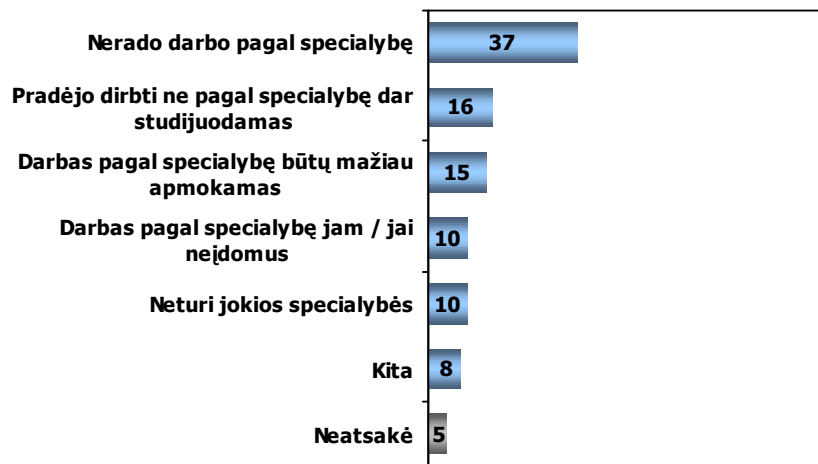
Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=99)

Pagal specialybę dirba 37 proc. dirbančių apklaustųjų. 46 proc. dirba ne pagal specialybę, o 7 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.

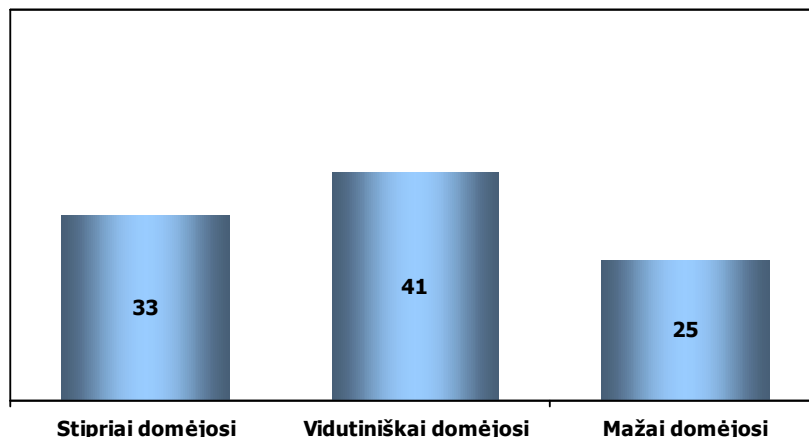

3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=62)

Iš tų apklaustųjų, kurie dirba ne pagal specialybę, 37 proc. neranda darbo pagal specialybę. 16 proc. dar studijuodami pradėjo dirbti ne pagal specialybę. 15 proc. darbą ne pagal specialybę pasirinko dėl didesnio darbo užmokesčio. 10 proc. mano, kad darbas pagal specialybę būtų neįdomus. Dar 10 proc. jokios specialybės neturi. (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei

geriau jai pasirengti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.

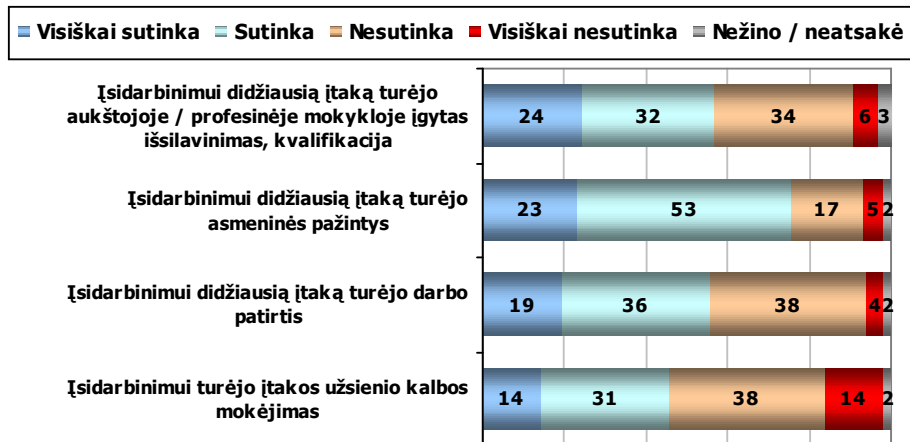
3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=99)

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 14,8. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

41 proc. dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 33 proc. labai domėjosi, o 25 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją nesąmoningai rinkosi (žr. 3.4.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio ir darbo pagal specialybę (Spearmano $\rho = -0,356$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad, sąmoningiau pasirinkę profesiją, apklaustieji dažniau dirba pagal specialybę.

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

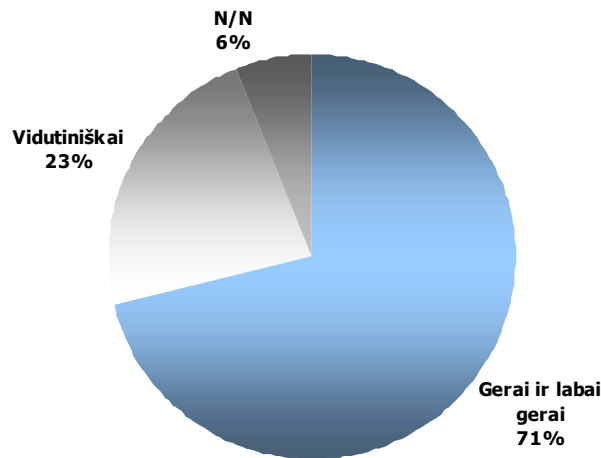

3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnius (proc., N=99)

Dauguma (76 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo asmeninės pažintys. 56 proc. respondentų mano, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas. 55 proc. taip mano apie turėtą darbo patirtį. 45 proc. kaip svarbų veiksni įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą (žr. 3.4.6 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pripažinimo, kad įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas, vidutinio stiprumo teigiamos koreliacijos su pripažinimais, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,300$, $p=0,003$) ir darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,365$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinimą lėmė įgytas išsimokslinimas ar turėta darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat buvo labai svarbios. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje, profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,543$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.

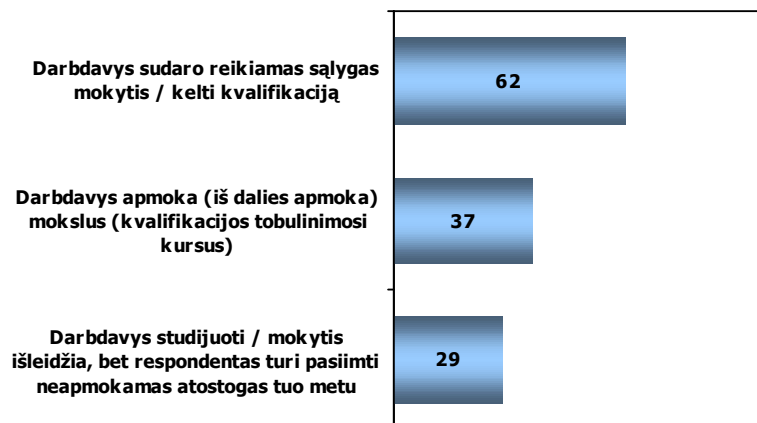
3.4.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=99)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,3. Tai rodo, kad su problemomis darbe yra susidorojama gerai.

Dauguma (71 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja gerai ir labai gerai, 23 proc. – vidutiniškai (žr. 3.4.7 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio silpnos teigiamos koreliacijos su pripažinimais, kad įsidarbinimą lėmė asmeninės pažintys (Spearmano $\rho=0,201$, $p=0,046$) ar darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,238$, $p=0,018$). Tai rodo, kad su problemomis darbe geriau sekasi susidoroti įsidarbinusiems „per pažintis“ ar dėl turėtos darbo patirties.

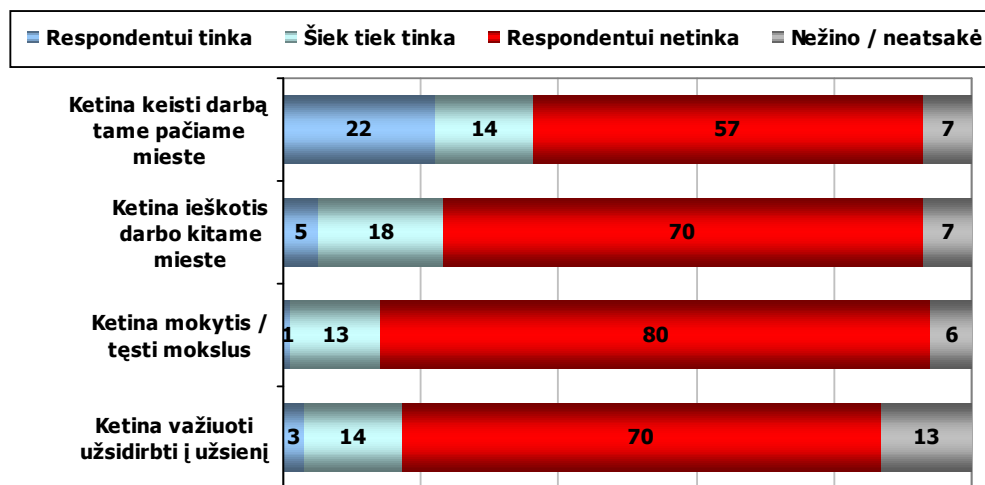
Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.8 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=99)

Daugumai (62 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 37 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 29 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.8 pav.).

Ketiniai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

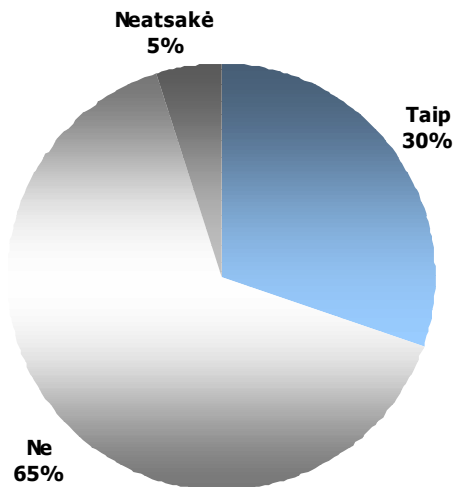

3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=99)

Keisti darbą tame pačiame mieste ketina 36 proc. apklaustųjų, kitame mieste – 23 proc. Apie darbą užsienyje svarsto 17 proc., apie mokslų tęsimą – 14 proc. tiriamųjų (žr. 3.4.9 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp ketinimo vykti į užsienį užsidirbti ir pripažinimo, kad įsidarbinimui buvo svarbus užsienio kalbos mokėjimas (Spearmano $\rho=0,243$, $p=0,016$). Tai rodo, kad kuo svarbesnės įsidarbinant buvo užsienio kalbos žinios, tuo labiau ketinama vykti į užsienį užsidirbti.

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

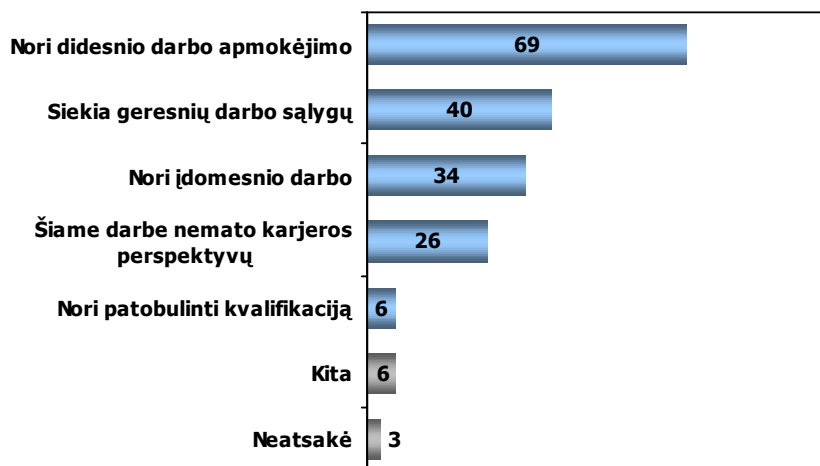

3.4.10 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=99)

Dauguma (65 proc.) dirbančių apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. 30 proc. ketina tai daryti (žr. 3.4.10 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga planavimo keisti darbą stipri teigiama koreliacija su ketinimu keisti darbą tame pačiame mieste (Spearmano $\rho=0,576$, $p<0,001$) ir vidutinio stiprumo teigiamos koreliacijos su ketinimais ieškotis darbo kitame mieste (Spearmano $\rho=0,472$, $p<0,001$) ar vykti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,334$, $p=0,001$). Tai reiškia, kad, ketinantys keisti darbą, labiausiai svarsto galimybę jo ieškotis tame pačiame mieste, truputį mažiau – kitame mieste ar vykti į užsienį užsidirbti.

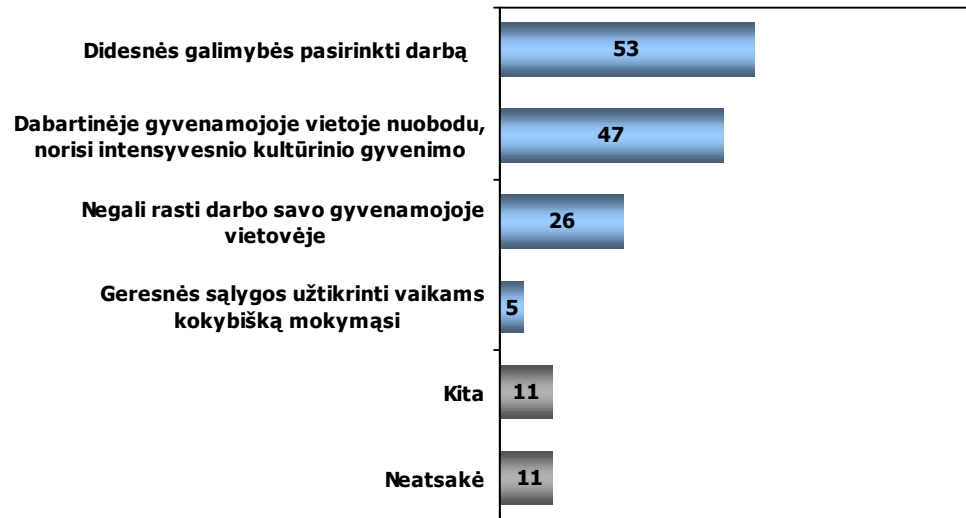
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.11 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=35)

Dažniausiai (69 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio atlyginimo. 36 proc. siekia geresnių darbo sąlygų, 34 proc. – įdomesnio darbo. Dar 26 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.11 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.12 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=19)

Dažniausiai (53 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. 47 proc. siekia intensyvesnio kultūrinio gyvenimo. 26 proc. tiesiog negali rasti darbo savo gyvenamojoje vietovėje. 5 proc. ieškotų geresnių sąlygų užtikrinti vaikams kokybišką mokymąsi (žr. 3.4.12 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, Varėnos rajoną jaunimas (14–18 m.) vertina nevienareikšmiškai. Patrauklumą lėmusios priežastys:

- ✓ **gražus kraštovaizdis** („ežerų daug“, „patrauklus tik vasarą, nes graži gamta“, „čia graži gamta“)
- ✓ **renginiai** („čia būna keletas grandiozinių renginių“).

14–18 m. amžiaus tyrimo dalyvių nepasitenkinimą Varėnos miestu / rajonu lėmusios priežastys:

- ✓ **veiklos ir pramogų stygius** („čia niekas nevyksta“, „mažai veiklos“, „mano kaimas neįdomus niekam“, „trūksta pramogų ir veiklos“)
- ✓ **neišplėtotą pramonę** („kai kuriems trūksta pramonės“).

Vyresni jaunuoliai (19–29 m.) Varėnos rajono patrauklumą vertina ganėtinai neigiamai. Tai lemia **laisvalaikio praleidimo vietų, renginių bei įvairių užsiėmimų trūkumas** („jame nėra daug veiklų: būrelių, mokymų, užsiėmimų. Sunku mažame mieste susigalvoti ką veikti laisvalaikiu“, „čia nieko nevyksta“, „Varėnos rajonas nėra labai patrauklus, kadangi trūksta veiklos“, „nepatrauklus, nes nėra didelio užimtumo“, „trūksta boulingo, baseino, naktinio klubo“, „rajonas visiškai miręs, jokie veiksmo, naujovių“, „čia nieko nevyksta“).

Teigiamai Varėnos miestą / rajoną įvertinusių jaunuolių (19–29 m.) nuomonę lėmė **įdomi veikla ir užsiėmimai** („patrauklus, yra veiklos“, „patrauklus, nes yra kuo užsiimti“, „manau, pakankamai patrauklus“).

Kokybinio tyrimo metu jaunimo taip pat buvo teirujamasi, kokios veiklos jie labiausiai pasigendama. Nustatyta, jog 14–18 m. amžiaus jaunuoliams labiausiai trūksta:

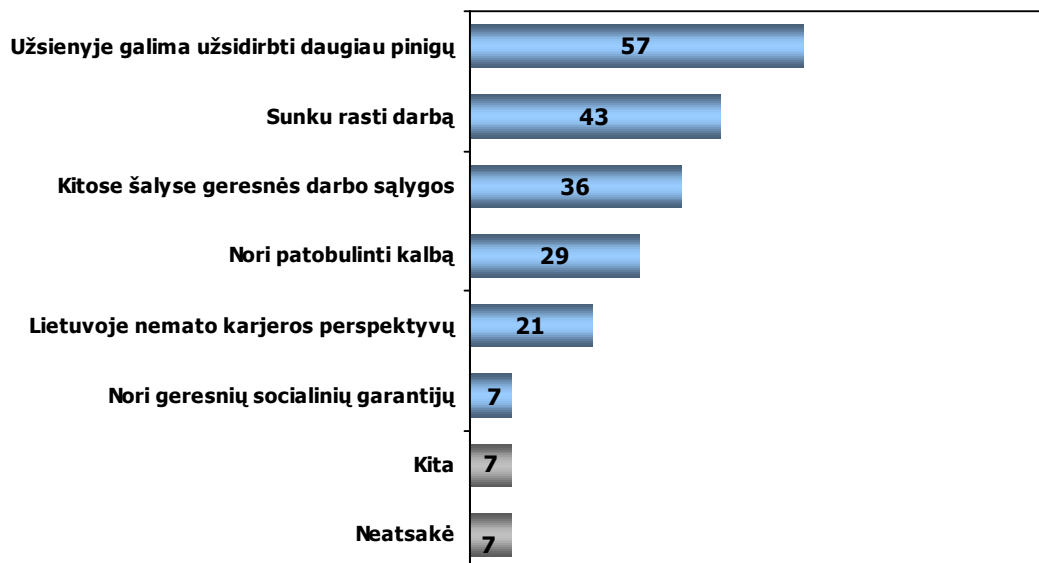
- ✓ **užsiėmimų, būrelių** („užsiėmimų, užklasinės veiklos“, „užsiėmimų ar būrelių, kuriuose būtų galima susipažinti, pabendrauti su bendraminčiais“)
- ✓ **sportinės veiklos** („sporto būrelių“, „užsiėmimai sporte, kad turėtų ką veikti per laisvalaikį“)
- ✓ **pramogų, renginių** („boulingo, biliardo“, „pramogų, tokių kaip koncertai“)
- ✓ **saviraiškos** („saviraiškos“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų aspektų, Varėnos rajone labiausiai stokoja:

- ✓ **naudą teikiančių užsiėmimų** („sunku susigalvoti užsiėmimų, kurie teiktų naudą – dvasinę ar fizinę“)
- ✓ **naktinių klubų** („naktinių klubų“, „labiausiai trūksta įvairių klubų, naktinio pasilinksminimo“)
- ✓ **jaunuolių iniciatyvos** („pačių jaunuolių noro veikti“)
- ✓ **maitinimo įstaigų** („elementarios padėties kavinės“)
- ✓ **organizuotumo** („trūksta organizuotumo“).

Du 19–29 m. amžiaus tyrimo dalyviai teigė, jog **jokios veiklos Varėnos rajone netrūksta** („sakyčiau, kad visko gana“, „netrūksta veiklos“).

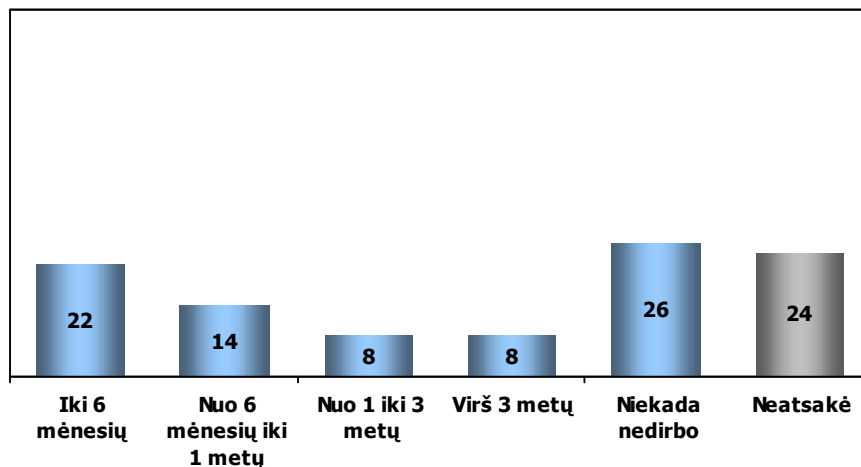
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

3.4.13 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=14)

Dažniausiai (57 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškotis dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 43 proc. nurodė, jog jiems sunku susirasti darbą Lietuvoje. 36 proc. apklaustųjų mano, kad kitose šalyse jų laukia geresnės darbo sąlygos. 29 proc. norėtų patobulinti užsienio kalbą. 21 proc. respondentų Lietuvoje nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.13 pav.).

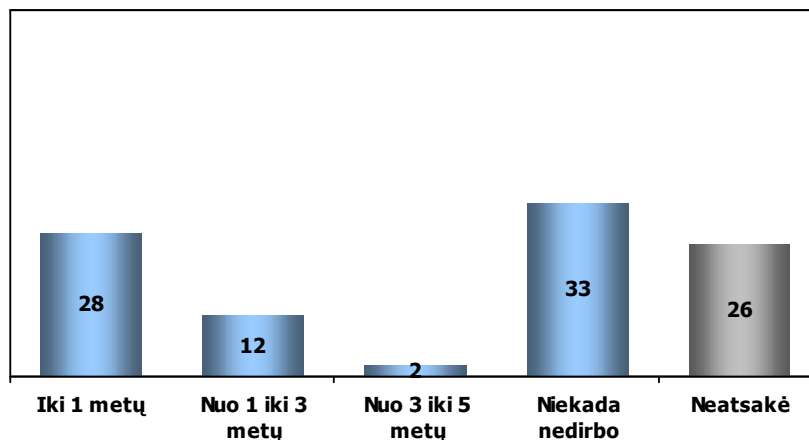
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=51)

22 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 14 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 8 proc. – nuo 1 iki 3 metų, dar 8 proc. – virš 3 metų. 26 proc. respondentų niekada nedirbo (žr. 3.4.14 pav.).

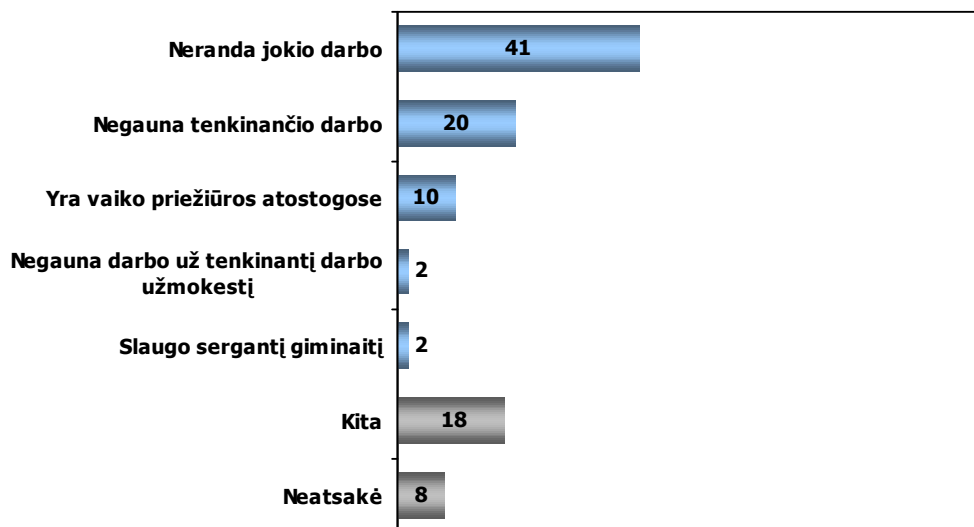
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=51)

28 proc. nedirbančių apklaustųjų paskutinėje darbovietėje dirbo iki 1 metų, 12 proc. – nuo 1 iki 3 metų. Dar 2 proc. – ilgiau nei 3 metus (žr. 3.4.15 pav.).

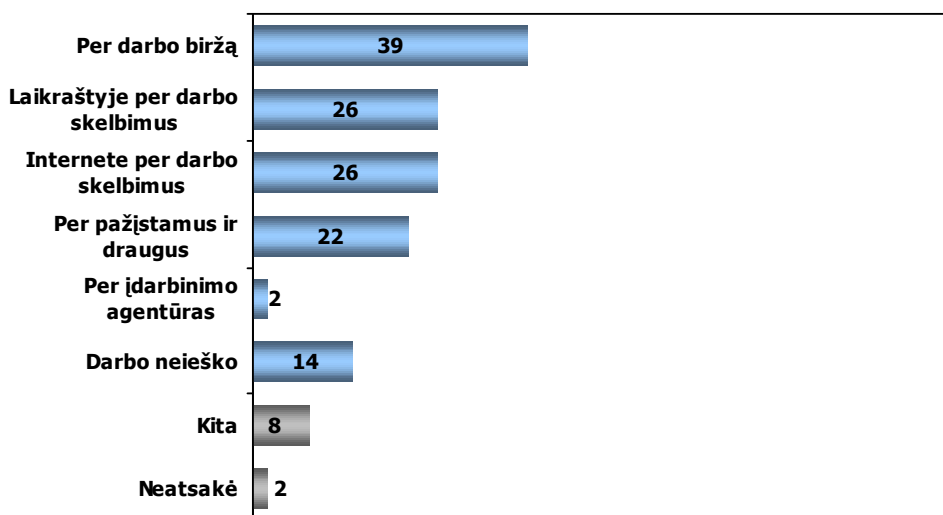
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.16 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=51)

41 proc. nedirbančių apklaustųjų neranda jokio darbo. 20 proc. darbo neturi, nes negauna juos tenkinančio darbo. 10 proc. respondentų šiuo metu yra vaiko priežiūros atostogose (žr. 3.4.16 pav.).

Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

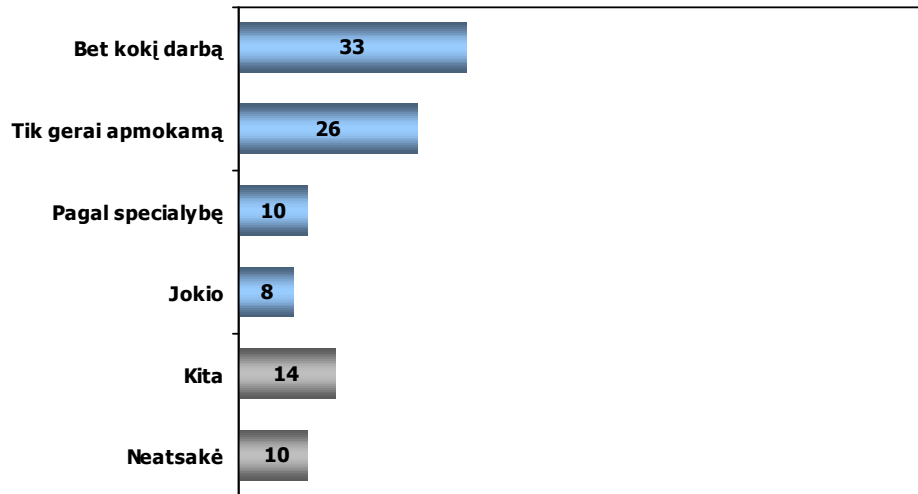

3.4.17 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=51)

Dažniausiai (39 proc.) darbo ieškomasi per darbo biržą. Darbo skelbimus internete ir / ar laikraštyje paminėjo po 26 proc. apklaustųjų. 22 proc. respondentų darbo ieškosi per pažįstamus ir draugus (žr. 3.4.17 pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai

– pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

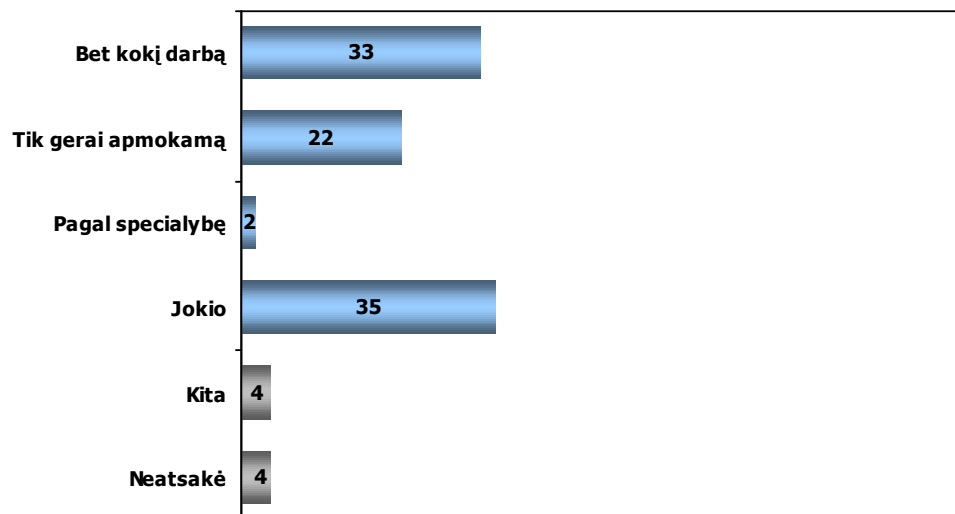

3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=51)

Bet koks darbas Lietuvoje tenkintų 33 proc. jaunų Varėnos rajono bedarbių, 26 proc. – tik gerai apmokamas darbas (žr. 3.4.18 pav.).

Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai

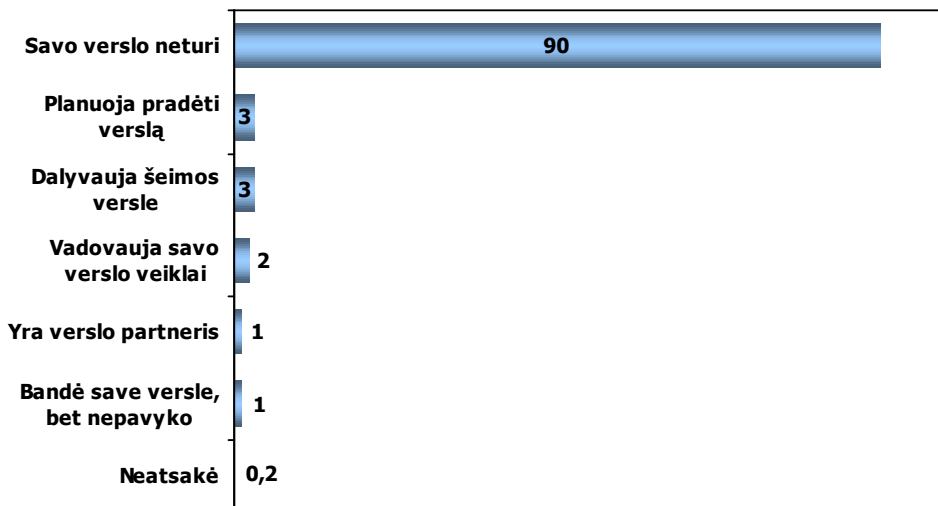
– pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.

3.4.19 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=51)

33 proc. nedarbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti bet kokią, o 22 proc. – tik gerai apmokamą darbą (žr. 3.4.19 pav.).

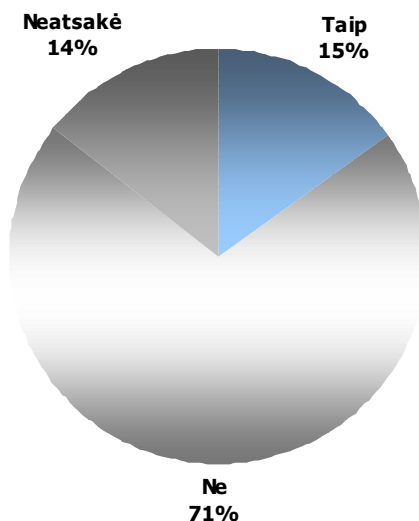
Verslumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=402)

Dauguma (90 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. 6 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle. Pradėti savo verslą planuoja 3 proc. respondentų (žr. 3.4.20 pav.).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

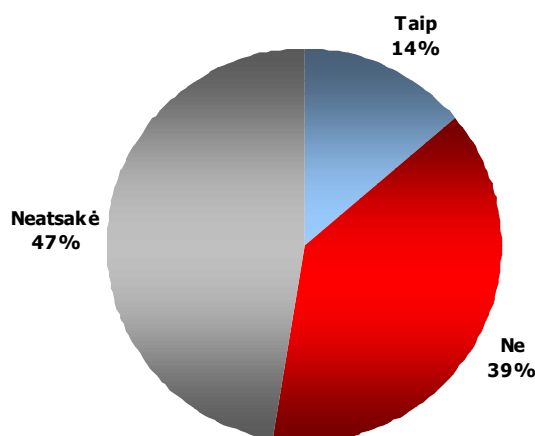

3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=402)

Dauguma (71 proc.) apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 15 proc. su ja susipažinę (žr. 3.4.21 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,242$, $p<0,001$). Tai rodo, kad turintys savo verslą ar jame dalyvaujantys yra dažniau susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. Su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje dažniau yra susipažinę vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.4.22 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=402)

39 proc. apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 14 proc. teigimu, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.22 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama šio rodiklio koreliacija su savo verslo turėjimu (Spearmano $\rho=0,186$, $p<0,001$) ir vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su susipažinimu su jaunimo verslumo skatinimo politika (Spearmano $\rho=0,340$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad, susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo politika ar turintys savo verslą, geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje.

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai Varėnos rajone svarbiausiomis problemomis, susijusiomis su darbu, įvardija šias:

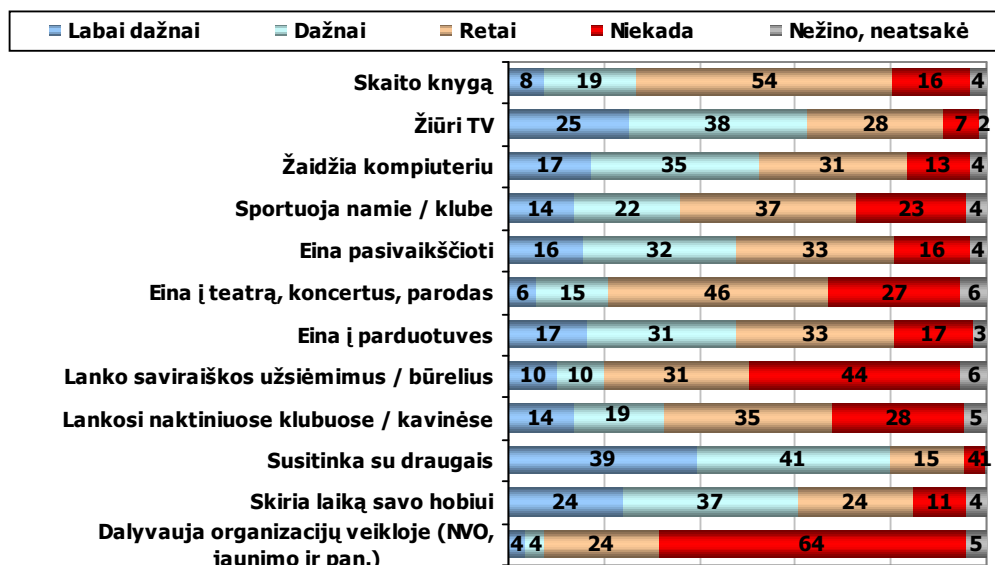
- ✓ **mažas darbo vietų skaičius** („darbo tiesiog nėra, jaunam žmogui, tik pabaigusiam studijas, darbo susirasti visai neįmanoma, dabar net pažįstami niekuo padėti nebegali“, „nėra darbo jauniems žmonėms“, „nedarbas“, „visiems darbingo amžiaus žmonėms nėra darbo, gaila“)
- ✓ **sunkumai įsidarbinti jaunimui** („jauniems specialistams sunku įsidarbinti, kadangi dirba labai daug pensininkų“)

- ✓ **sunkumai įsidarbinti neturint pažinčių** („žmonės įdarbinami tik per pažintis“, „žmonės gauna darbą per pažintis“)
- ✓ **noro dirbti stoka** („žmonės tingi dirbti“, „kai kurie tiesiog tingi ir nenori dirbti“)
- ✓ **nedidelis užimtumas** („mažas užimtumas“, „užimtumo nebuvimas“).
Problemas, susijusias su darbu, tyrimo dalyviai siūlo spręsti šiais būdais:
- ✓ **įpareigojant universitetus surasti absolventams darbo vietas** („pirmiausiai reikėtų tvarkyti švietimo sistemą. Manau, nuo to priklauso tolimesnis jaunimo kelias ieškant darbo ir įsitvirtinant gyvenime. Būtų idealu, kad universitetas ar kolegijos rūpintųsi ir padėtų studentams ieškoti darbo vietų“)
- ✓ **įdarbinant jaunimą, kad šis gebėtų finansiškai paremti savo tėvus** („įdarbinčiau visus jaunuolius išsilavinusius, o jie padėtų tėvams, nėra nieko blogiau, kai tėvai išlaiko suaugusį jaunimą, o ne atvirkščiai“)
- ✓ **rūpinantis, kad jaunuoliai įgytų darbo patirties** („stengčiausi, kad jaunas žmogus įgytų patirties, kad ir už mažesnę atlygį“)
- ✓ **kuriant naujas darbo vietas jaunimui** („atleisčiau pensininkus, o į jų vietą priimčiau jaunimą“)
- ✓ **siekiant pritraukti investicijų į rajoną** („bandyčiau pritraukti privačių investicijų“)
- ✓ **kuriant galimybes pasirinkti norimą veiklą** („sukurčiau veiklos pasirinkimo galimybes“).

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

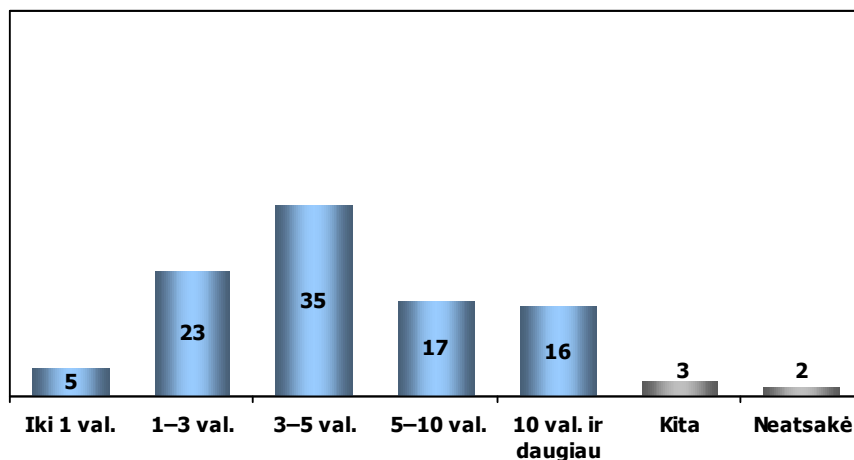

3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=402)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (80 proc.), žiūrėti TV (63 proc.), skirti laiką savo hobiui (61 proc.) bei žaisti kompiuteriu (52 proc.). Rečiausiai dalyvaujama organizacijų veikloje (8 proc.), lankomasi saviraiškos užsiėmimuose / būreliuose (20 proc.), einama į teatrą, koncertus, parodas (21 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p=0,015$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$), lankosi teatre, koncertuose, parodose (Pearsono χ^2 testo $p=0,011$), parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$), dalyvauja organizacijų veikloje (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau žiūri TV (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), lankosi parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), susitinka su draugais (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p=0,033$), dalyvauja organizacijų veikloje (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$). Miesto gyventojai dažniau lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p=0,011$), lankosi naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$).

Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

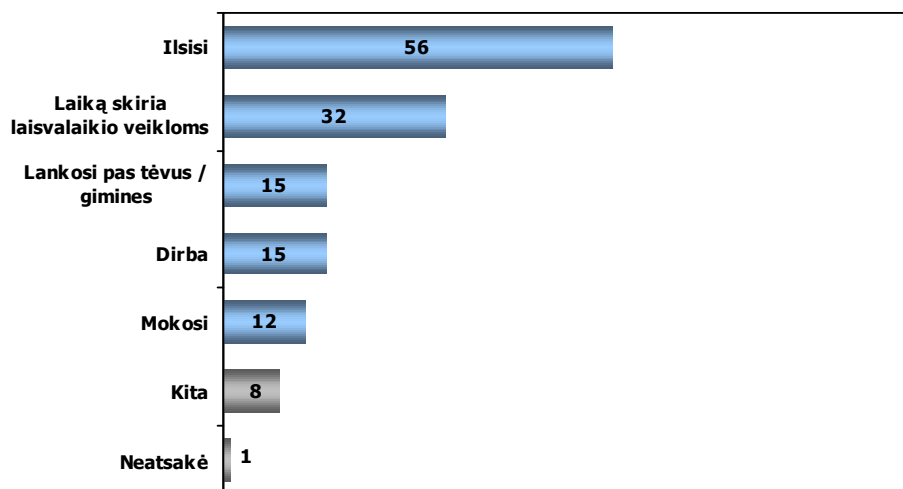

3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=402)

28 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 35 proc. – 3–5 val. 17 proc. – 5–10 val. Dar 16 proc. – 10 val. ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

Daugiausiai laiko (10 val. ir daugiau) laisvalaikiui dažniau skiria jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$).

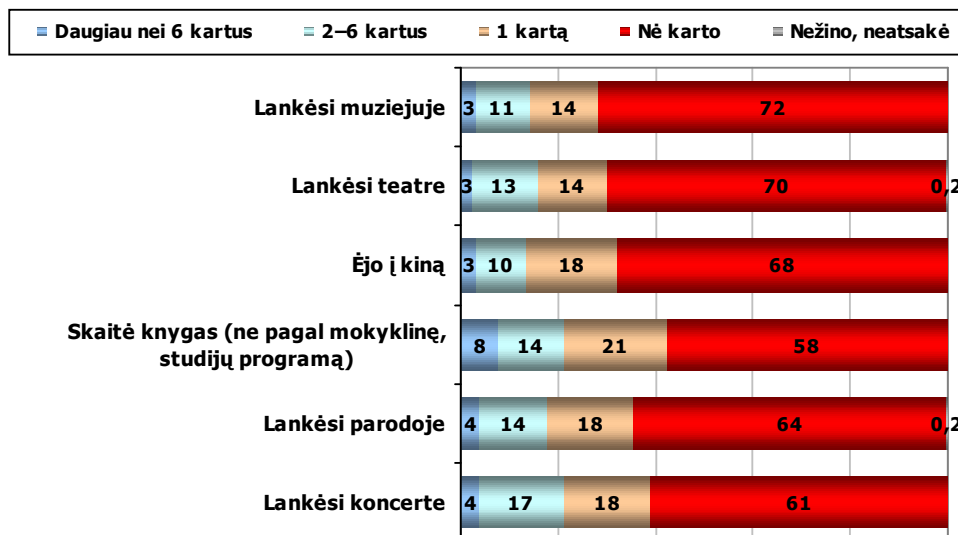
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.

3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=402)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – poilsis (56 proc.) ir laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (32 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

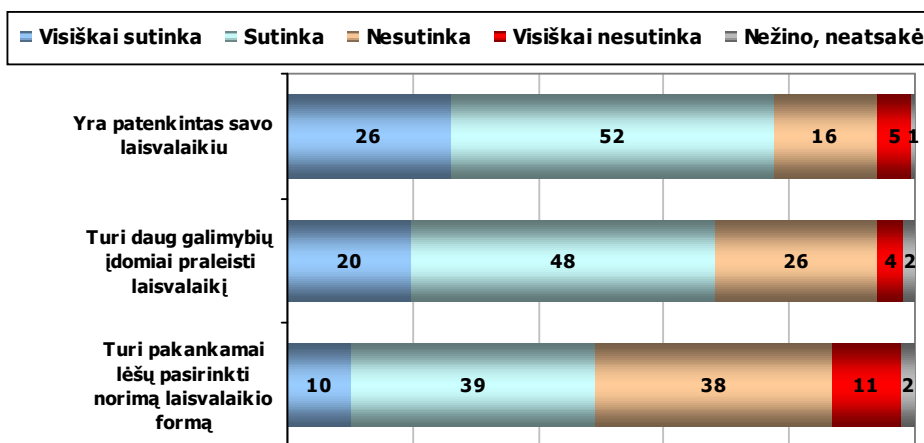
3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=402)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą knygą skaitė 43 proc. apklaustųjų. Koncerte lankėsi 39 proc., o parodoje – 36 proc. respondentų (žr. 3.5.4 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius moterys dažniau skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankėsi muziejuose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,038$), teatre (Pearsono χ^2 testo

p<0,001), parodose (Pearsono χ^2 testo p=0,003), koncertuose (Pearsono χ^2 testo p=0,013). Jauniausi (14–18 m.) apklaustieji dažniau lankėsi muziejuose (Pearsono χ^2 testo p<0,001), teatre (Pearsono χ^2 testo p<0,001), parodose (Pearsono χ^2 testo p<0,001), koncertuose (Pearsono χ^2 testo p<0,001), ėjo į kiną (Pearsono χ^2 testo p<0,001), skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo p<0,001).

Pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.

3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=402)

Savo laisvalaikiu patenkinti 78 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 68 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 49 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Stipri koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo daug galimybių įdomiai jį praleisti (Spearmano $\rho=0,615$, $p<0,001$)
- Stipri koreliacija tarp turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,511$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,399$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondentai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu. Savo laisvalaikiu dažniau patenkinti jaunesni (14–23 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo p<0,001). Jie taip pat pripažino turį daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Pearsono χ^2 testo p<0,001) ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearsono χ^2 testo p<0,001).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, kaip pagrindines priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikio, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai įvardijo:

- ✓ **laisvalaikio praleidimo būdų stygių** („mūsų mieste nėra labai daug pramogų jaunimui“, „mano miestelyje nėra labai daug užsiėmimų jaunimui“)
- ✓ **mažą draugų ir bendraminčių ratą** („mažai draugų turiu“, „nedaug bendrus interesus turinčių jaunuolių“)
- ✓ **didelį mokymosi krūvį** („per daug namų darbų ir dideli reikalavimai, tai ir laiko nebelieka“)
- ✓ **laiko stygius** („nes nėra laiko“).

Vis dėlto pusė tyrimo dalyvavusių 14–18 m. amžiaus jaunuolių patikino visiškai **išnaudojantys savo laisvalaikį** („savo laisvalaikį aš išnaudoju“, „išnaudoju pilnai“, „pilnai išnaudoju savo laisvalaikį“, „galiu ir išnaudoju“, „aš visapusiškai išnaudoju savo laisvalaikį“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), efektyviai išnaudoti laisvalaikio negali dėl šių priežasčių:

- ✓ **vietų praleisti laisvalaikį stygius rajone** („Varėnoje nėra kur leisti laisvalaikį“, „dėl to, kad nėra kur praleisti laisvą laiką, išskyrus internetą“)
- ✓ **bendraminčių stoka** („nėra jaunų ir entuziastingų žmonių, kurie norėtų užsiimti bendra veikla“)
- ✓ **ilgos darbo valandos** („ilgai dirbu“, „ilgai dirbu, todėl nelieka laiko“)
- ✓ **laiko trūkumas** („dėl laiko stokos“, „kartais laisvo laiko nelieka“)
- ✓ **tingumas** („būna, kad žmogų užvaldo tinginystė“)
- ✓ **finansinis nepriteklis** („nes neturiu pinigų“).

Du 19–29 m. amžiaus informantai teigė, kad nors ir daug laiko praleidžia su šeima, bet savo **laisvalaikį geba išnaudoti efektyviai** („daug laiko praleidžiu su šeima, bet laisvalaikį išnaudoju efektyviai“, „aš jį išnaudoju efektyviai“).

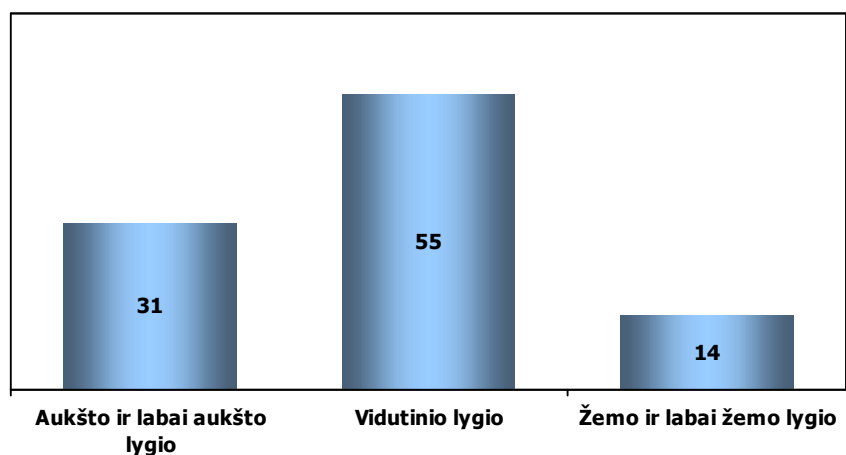
Jaunuolių teiraujantis, kaip būtų galima šalinti priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus tiriamieji pasiūlė:

- ✓ **kurti laisvalaikio praleidimo vietas rajone** („galima būtų šalinti šias priežastis, jei atsirastų verslininkų, kurie įsteigtų daugiau laisvalaikio praleidimo vietų“)
 - ✓ **organizuoti įdomias veiklas jaunimui** („suorganizuoti įdomias veiklas ir visokių pramogų jaunimui“).
- 19–29 metų amžiaus jaunuoliai siūlo:
- ✓ **kurti laisvalaikio praleidimo vietas šeimoms** („nėra galimybių kažkur išeiti su vaikais, tad laisvalaikį leidžiame namuose“)
 - ✓ **gerai nusiteikti, būti veikliam** („reikia gerai psichologiškai nusiteikti, imtis veiklos, arba sugalvoti naujų veiklų miestui“)
 - ✓ **organizuoti nemokamus renginius** („daugiau nemokamų pasiūlymų pramogauti“)
 - ✓ **pritraukti investicijų į rajoną** („pritraukti investicijų“).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.

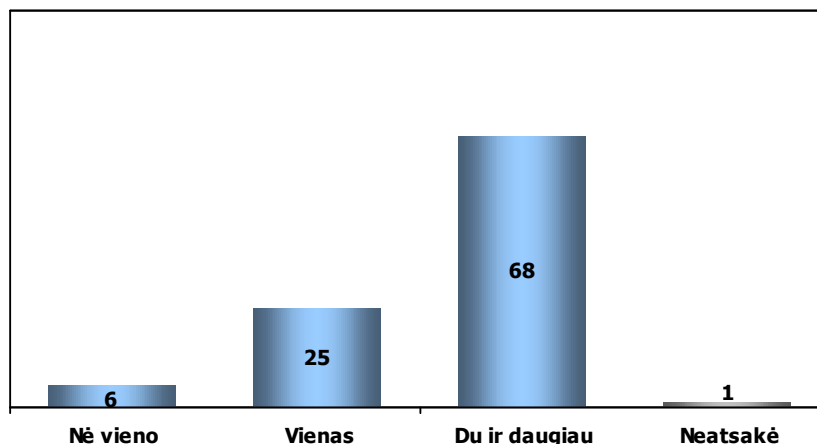

3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=402)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 14,3. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

55 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 31 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 14 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkames, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

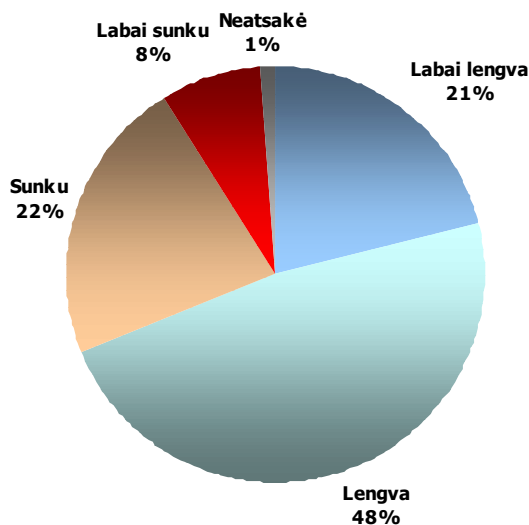

3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=402)

Dauguma (68 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Viena artimą draugą turi 25 proc., o nė vieno – 6 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Du ir daugiau artimus draugus dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,017$).

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

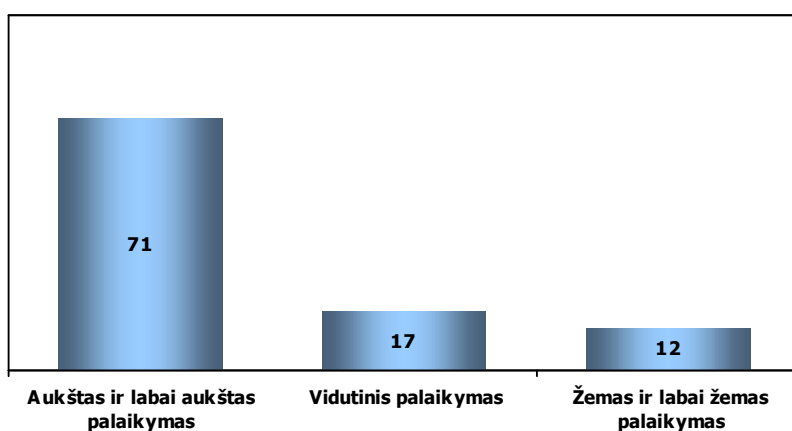
3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=402)

48 proc. apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. Dar 21 proc. – labai lengva. 22 proc. respondentų tai padaryti sunku. 8 proc. – labai sunku (žr. 3.6.3 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp naujų draugysčių užmezgimo lengvumo ir artimų draugų skaičiaus (Spearmano $\rho=-0,225$, $p<0,001$). Tai

reiškia, kad daugiau artimų draugų turintiems lengviau užmegzti naujas draugystes. Naujų draugų lengviau susirasti jaunesniems (14–23 m.) respondentams (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.

3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 5,6. Tai rodo, kad susilaukiama vidutinio arba aukšto ir labai aukšto lygio socialinio palaikymo.

Dauguma apklaustųjų (71 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 17 proc. – vidutinio, o 12 proc. – žemo ir labai žemo socialinio palaikymo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su santykių su draugiais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho = 0,106$, $p = 0,034$). Tai reiškia, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučia geresniais santykiais su draugais pasižymintys tyrimo dalyviai. Taip pat nustatyta silpna neigiama socialinio palaikymo rodiklio koreliacija su naujų draugysčių užmezgimo lengvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,151$, $p = 0,002$). Tai rodo, kad stipresnį socialinį palaikymą jaučiantiems lengviau susirasti naujų draugų. Aukštą ir labai aukštą socialinį palaikymą dažniau jaučia moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,003$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, dauguma 14–29 m. amžiaus jaunuolių pritaria draugų turėjimo svarbai. Šį teiginį jie grindžia:

- ✓ **būtinybe bendrauti, išsikalbėti** („draugai yra būtini, jie reikalingi tam, kad žmogus turėtų su kuo bendrauti“, „bent vieną tikrą draugą reikia turėti, kad būtų kam išsipasakoti“, „reikalingi, kad turėtum su kuo išsikalbėti“, „jie reikalingi, kai trūksta pokalbių, bendravimo“, „būtini kam svarbus žmogiškas bendravimas gyvai“)

- ✓ **galimybe kartu praleisti laisvalaikį** („reikalingi, su savo geriausiu draugu praleidžiu daug laiko, mes žaidžiam“, „gali su jais linksmai praleisti laiką“, „jie yra reikalingi, nes su jais praleidi daugumą laisvalaikio“, „draugai yra būtini, kad galėtum su kuo leisti laisvalaikį“, „be draugų neturėčiau ką veikti“)
- ✓ **draugų suteikiamomis geromis emocijomis** („be draugų pasaulis būtų pilkesnis. Draugai – pats didžiausias turtas“, „reikalingi, nes be jų nebūtų linksma“)
- ✓ **galimybe gauti įvairios pagalbos** („reikalingi, kad padėtų ištikus nelaimei ir pasidžiaugtų, kai puikiai sekasi“)
- ✓ **būtinybe šalia turėti artimą žmogų** („reikalingi, nes žmogui reikia žmogaus, o artumo tuo labiau“)
- ✓ **galimybe kartu sportuoti** („reikalingi man draugai, su kuo „kašį“ žaisčiau“).

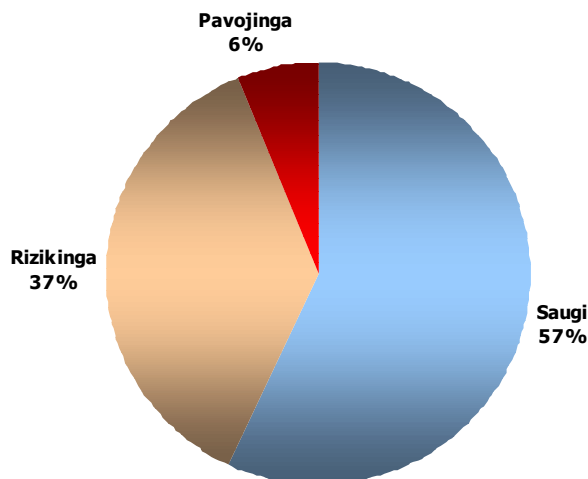
Vis dėlto vienas 14–18 metų amžiaus jaunuolis mano, kad **draugai nėra reikalingi** („nereikalingi, nes tada apšnekinėja, jei kažką papasakoji draugui“), o kitas tvirtina, kad šiais laikais yra labai **sunku rasti tikrą draugą** („šiais laikais sunku rasti ir turėti tikrą draugą“).

Vienas (19–29 m.) tyrimo dalyvis teigė, jog jo manymu **draugai nėra svarbūs, nes jie gali išduoti** („nereikia draugų, nes gali išduoti“), kitas mano, kad **draugus gali atstoti kompiuteris ir virtualus bendravimas** („šiais laikais kompiuteris ir virtualūs draugai yra daug svarbiau“).

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skaičiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.

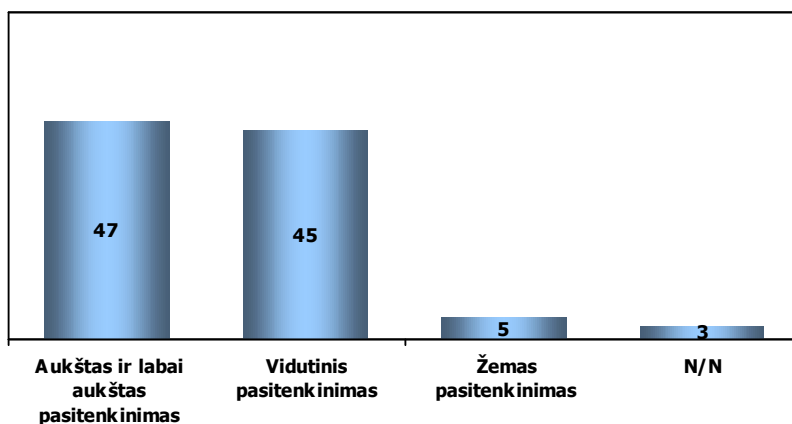
3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,1. Tai rodo, kad kaimynystės saugumo rodiklis balansuoja tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (57 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 37 proc. respondentų gyvena rizikingoje, o 6 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.).

Saugioje kaimynystėje dažniau gyvena vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,023$).

Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynystėje ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 7 iki 14), vidutinio (nuo 15 iki 21) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 22 iki 28), lygio pasitenkinimas kaimynystėje ir santykiais joje.

3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis (proc., N=402)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmė yra 14,6. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynystėje yra aukštesnis už vidutinį, bet dar ne aukštas.

47 proc. apklaustųjų gyvena aukšto ir labai aukšto pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 45 proc. – vidutinio ir 5 proc. žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Aukštu pasitenkinimo kaimynystėje lygiu dažniau pasižymi jaunesni (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, jaunuoliai (14–29 m.), kaip svarbiausias problemas susijusias su jų rajonu / kaimu / kvartalu, įvardija šias:

- ✓ **būtinybė priklausyti tam tikrai grupei** („atrodo, kad privalai priklausyti kokiam nors gruputei, kitaip tave atstums“)
- ✓ **savrankiškumo trūkumas** („daugelis žmonių nenori priimti savo sprendimo dėl stiliaus, apsirengimo“)
- ✓ **saugumo trūkumas** („nesaugumas“, „vakarais baisu praeiti pro tamsias vietas“)
- ✓ **mažas pramogų pasirinkimas** („nėra ką veikti vakarais“)

- ✓ **žalingi gyventojų įpročiai** („narkotikų vartojimas“)
- ✓ **nusikalstamumas** („vagystės“)
- ✓ **nedarbas** („nedarbas“)
- ✓ **smurtas** („smurtas“).

Vienas apklaustasis patikino, kad šiuo metu **jokių problemų neįžvelgia** („neįžvelgiu jokių aktualių problemų“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai regi šias jų rajono / kaimo / kvartalo problemas:

- ✓ **nedidelis vaikų užimtumas** („mažų vaikų užimtumo problema“, „nėra žaidimų aikštelių prie namų vaikams“)
- ✓ **kaimynų keliamas triukšmas** („kaimynai triukšmauja, kelia triukšmą, nesitvarko“)
- ✓ **nesuremontuotas stadionas** („nesuremontuotas stadionas“)
- ✓ **darbo vietų trūkumas** („nedarbas“, „nedarbo problema“)
- ✓ **girtuoklystė** („daug girtaujančių žmonių“)
- ✓ **nesaugumas** („nesaugu vakare išeiti“).

Tyrimo dalyviai (14–29 m.) mano, kad situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:

- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų kūrimas, įvairių veiklų ir renginių organizavimas** („įkurčiau atrakcionus“, „organizuoti daugiau veiklos jaunimui“, „organizuočiau renginius, koncertus“, „padaryčiau vaikams žaidimų vietų“, „užimčiau jaunimą“, „organizuočiau užimtumą“, „organizuočiau daugiau renginių“, „kad būtų daugiau barų, kavinių, picerijų“, „daugiau renginių organizuočiau“)
- ✓ **įsiklausymas į gyventojų problemas** („siekičiau išsiaiškinti, ko reikia kiekvienam miesto gyventojui“, „stengčiausi pabuvoti kiekvienos klasės gyventojų kailyje ir pajusti ko jam trūksta“)
- ✓ **kelių tvarkymas** („pašalinčiau pavienius stulpus pakelėse, kurie didina galimybę susižeisti“, „gerinčiau kaimų pravažiavimo kelius“, „sutvarkyčiau miesto gatves“)
- ✓ **viešųjų erdvių gražinimas** („palaikyčiau švarą mieste“, „organizuočiau aplinkos tvarkymo darbus“, „gražinčiau aplinką“, „mieste reikėtų prisodinti gėlių“)
- ✓ **galimybių jaunimui organizuoti renginius sudarymas** („suteikčiau jaunimui daugiau galimybių organizuoti renginius“)
- ✓ **automobilių stovėjimo aikštelių platinimas** („didinčiau stovėjimo aikšteles, kad nebūtų spūsčių“)
- ✓ **konferencijų jaunimo reikmėms rengimas** („rengčiau konferencijas, kurios padėtų apsispręsti jaunimui apie savo veiklą“)
- ✓ **sportui skirtų vietų kūrimas** („atidaryčiau daugiau sporto salių“).

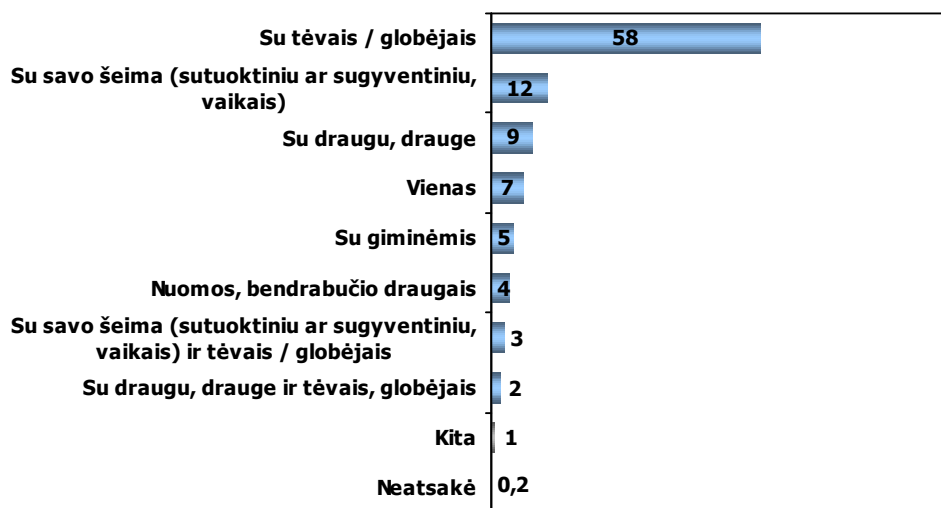
Vyresnieji (19–29 m.) informantai mano, kad situaciją rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų ir tai:

- ✓ **darbo vietų kūrimas** („sukurčiau darbo vietų“, „pritraukčiau kuo daugiau verslo atstovų“, „pritraukčiau daugiau verslo“)
- ✓ **jaunimo skatinimas grįžti į Varėnos rajoną** („kviesčiau grįžti į rajoną jaunus žmones“)
- ✓ **kaimo ir miesto „suartinimas“** („kuo labiau kaimą priartinčiau prie miesto“)
- ✓ **saugumo didinimas** („užtikrinčiau mieste saugumą kamerų pagalba“)
- ✓ **socialinių garantijų suteikimas** („suteikčiau socialines garantijas“)
- ✓ **mokesčių mažinimas** („mažinčiau mokesčius“).

3.8. Gyvenimo sąlygos

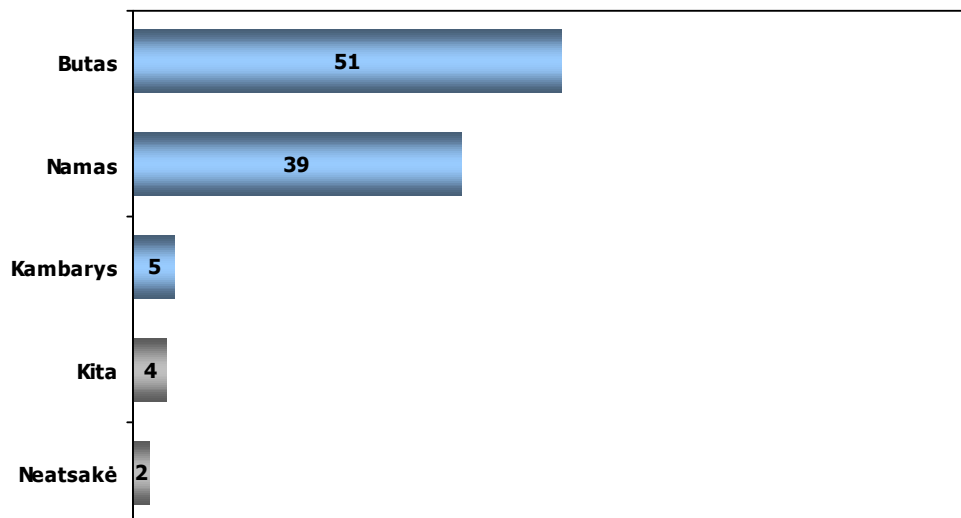
Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t. y., kambaryje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=402)

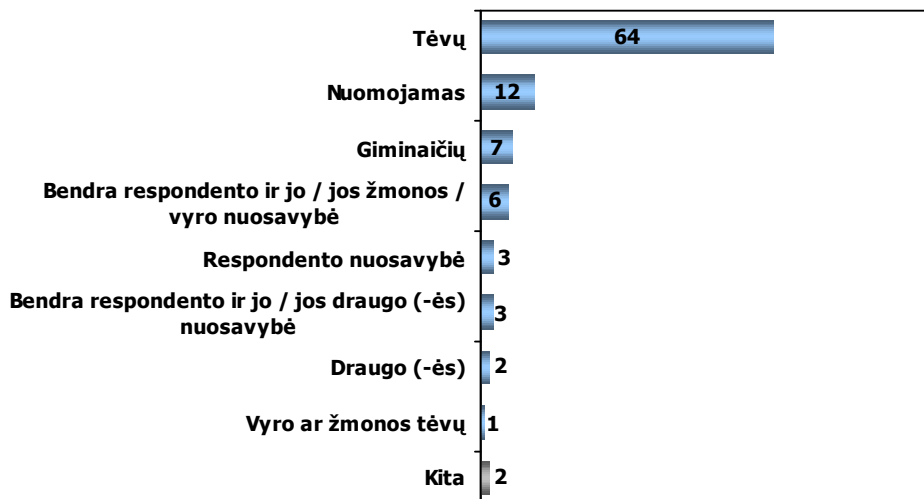
58 proc. Varėnos rajono jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 12 proc. – su savo šeima. 9 proc. – su draugu (-e), o 7 proc. – vieni (žr. 3.8.1 pav.). Su tėvais, globėjais dažniau gyvena moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$).

3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=402)

51 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena bute, 39 proc. – name, dar 5 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

Name dažniau gyvena jaunesni (14–18 m.), o bute – vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

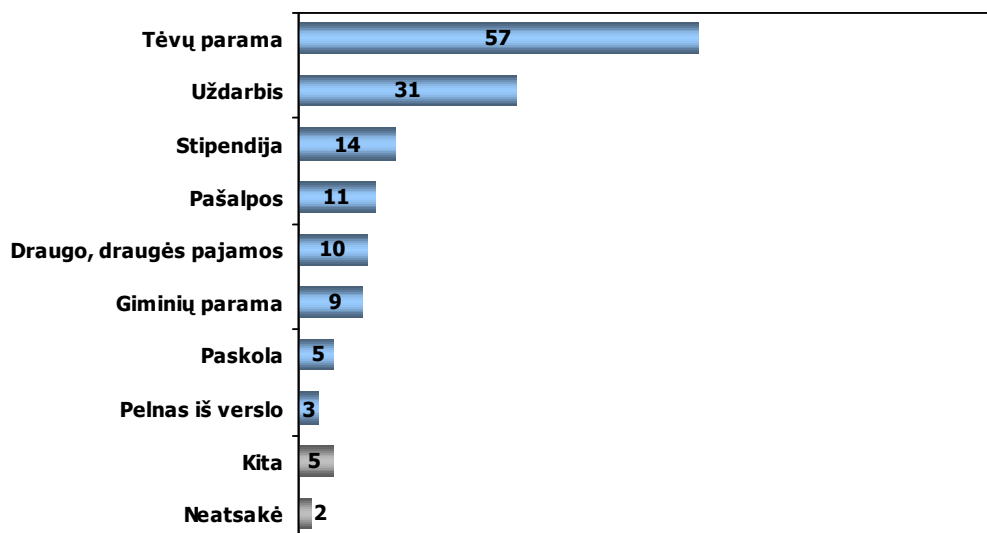

3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=402)

64 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste, 12 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena 8 proc. respondentų. 7 proc. – giminaičių būste (žr. 3.8.3 pav.).

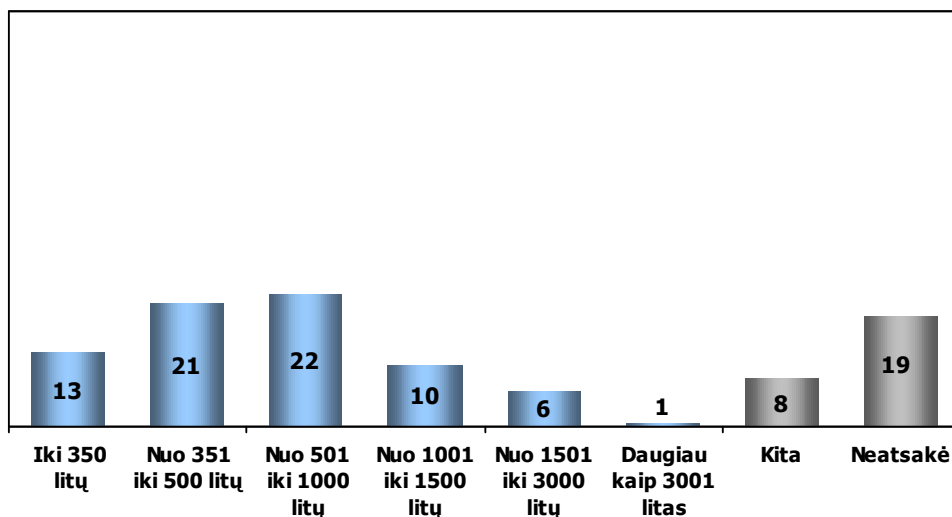
Jauniausi (14–18 m.) apklaustieji dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o vyriausi (24–29 m.) – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=402)

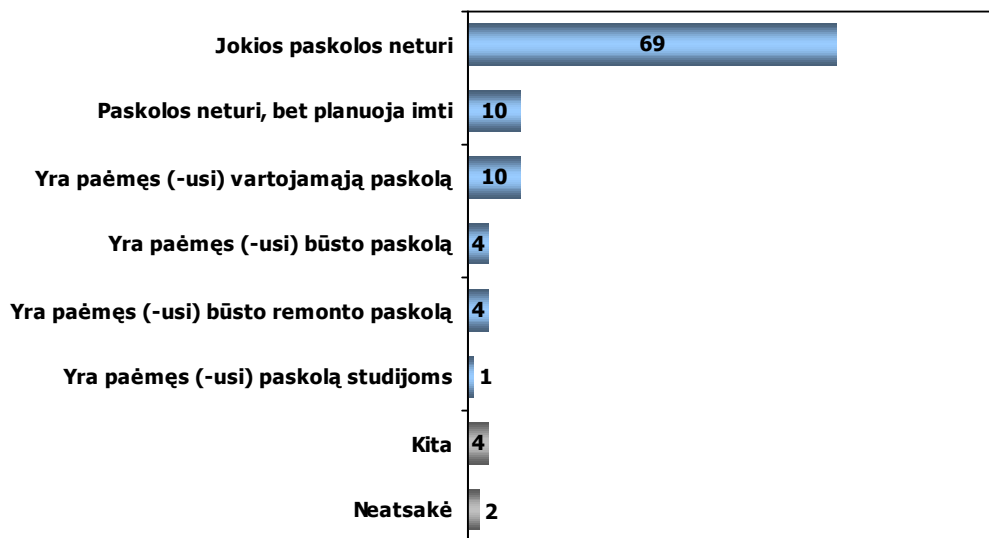
Tėvų paramą kaip pajamų šaltinį nurodė 57 proc. jaunuolių, uždarbį – 31 proc. 14 proc. respondentų gauna stipendijas, 11 proc. – pašalpas. 10 proc. gyvena iš draugo / draugės pajamų. 9 proc. sulaukia giminių paramos (žr. 3.8.4 pav.).

3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=402)

21 proc. apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, svyruoja nuo 351 iki 500 Lt, 22 proc. – nuo 501 iki 1000 Lt. 13 proc. respondentų pajamos nesiekia 351 Lt. 17 proc. skaičiuojamos nuo 1001 Lt ir daugiau (žr. 3.8.5 pav.).

Vyriausių (24–29 m.) apklaustųjų šeimų vienam gyventojui dažniau tenka vidutinės ar didesnės (virš 1000 Lt) pajamos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=402)

69 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 10 proc. ketina imti paskolą (3.8.6 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad geras gyvenimo sąlygas užtikrina:

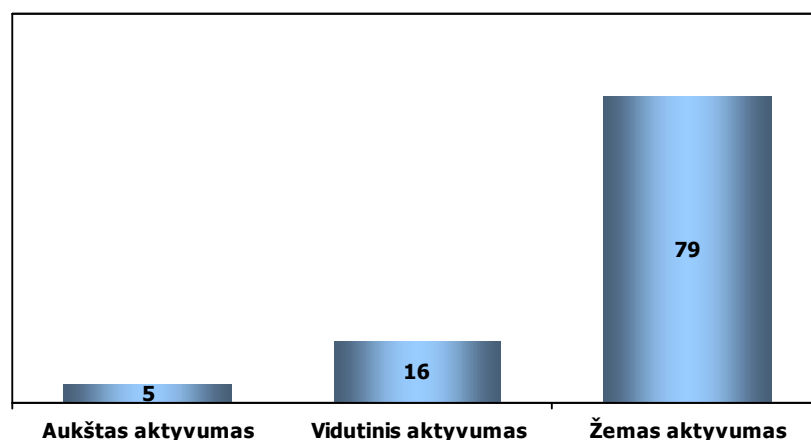
- ✓ **stabilus darbas ir poreikius atitinkantis atlyginimas** („*pastovus darbas*“, „*pastovus atlygis už kokį nors darbą*“, „*turėti darbą ir nuolatinės pajamas*“, „*geras atlyginimas*“, „*geras darbas*“, „*geras atlyginimas*“)
- ✓ **finansinis stabilumas** („*materialinė padėtis*“, „*finansai*“, „*kad nebūtų pinigų stygiaus*“)
- ✓ **geri santykiai su šeima** („*darni šeima <...> artimi santykiai su tėvais*“)
- ✓ **savęs įprasminimas** („*atrasti savo vietą gyvenime*“).

3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybiųjų organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.

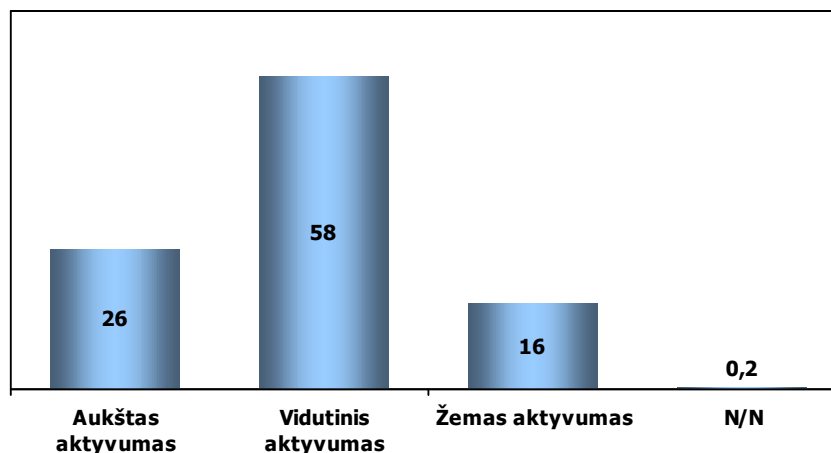
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė – 1,4 (t. y. žemo aktyvumo rodiklis).

Didžiąją dalį (79 proc.) Varėnos rajono jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 16 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis vidutinis. 5 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Žemu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi jaunesni (14–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolį supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.

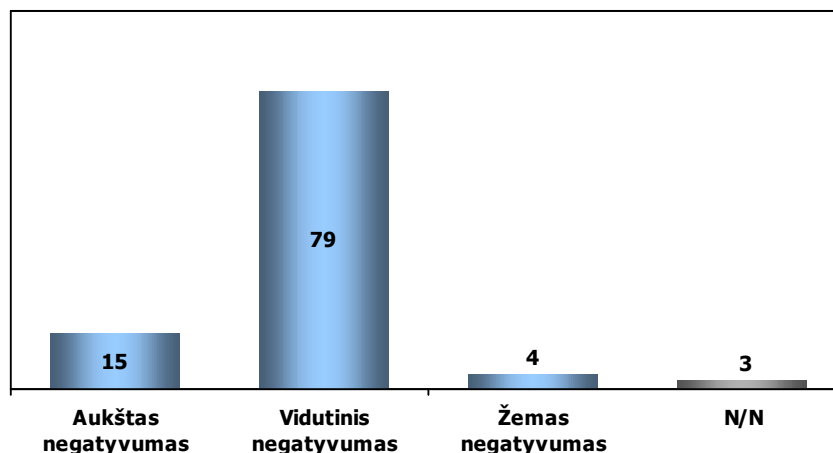
3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=402)

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 12,4. Ji nurodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Varėnos rajone.

Daugumos (58 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 26 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio, 16 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Žemo politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje dažniau gyvena vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,028$).

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.

3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=402)

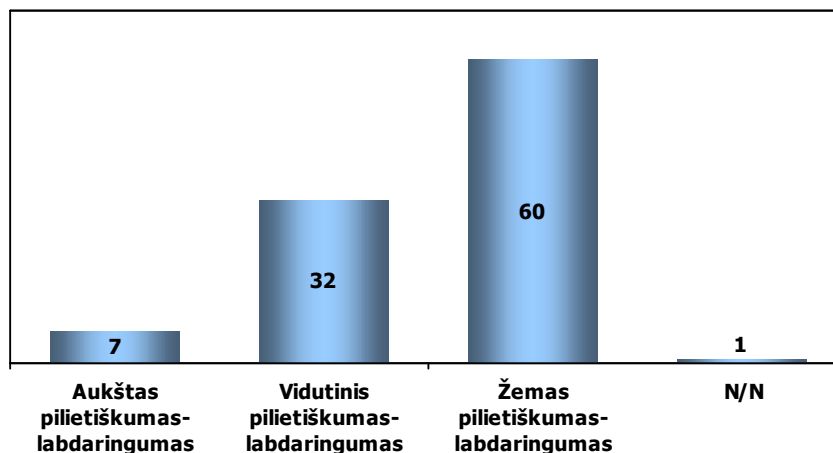
Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,2. Šis rodiklis rodo vidutinišką Varėnos jaunimo negatyvių nuostatų į politiką, politikus lygį.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (79 proc.) 15 proc. į politiką žiūri itin negatyviai. 4 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką (žr. 3.9.1.3 pav.).

Politiką neigiamiau vertina 14–18 m. apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.

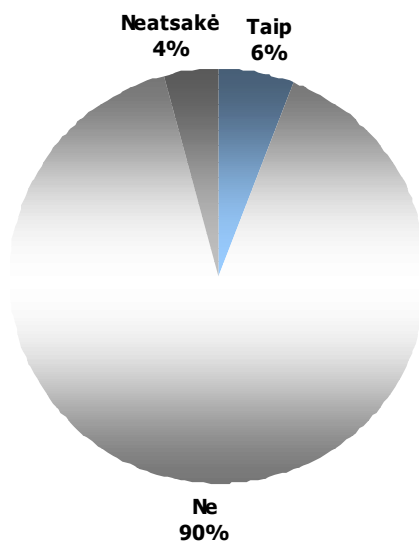
3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=402)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 17,6. Ši reikšmė patenka tarp vidutiniško ir žemo pilietiškumo-labdaringumo lygio.

60 proc. apklaustųjų buvo nustatytas žemas pilietiškumo-labdaringumo lygis, 32 proc. – vidutinis. 7 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga pilietiškumo-labdaringumo rodiklio silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiško-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,146$, $p=0,003$) ir vidutinio stiprumo koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,337$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni ir neigiamiau vertina politiką. Žemu pilietiškumo ir labdaringumo lygiu dažniau pasižymi vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) atstovai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,015$).

Narystės nevyriausybinese organizacijoje rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

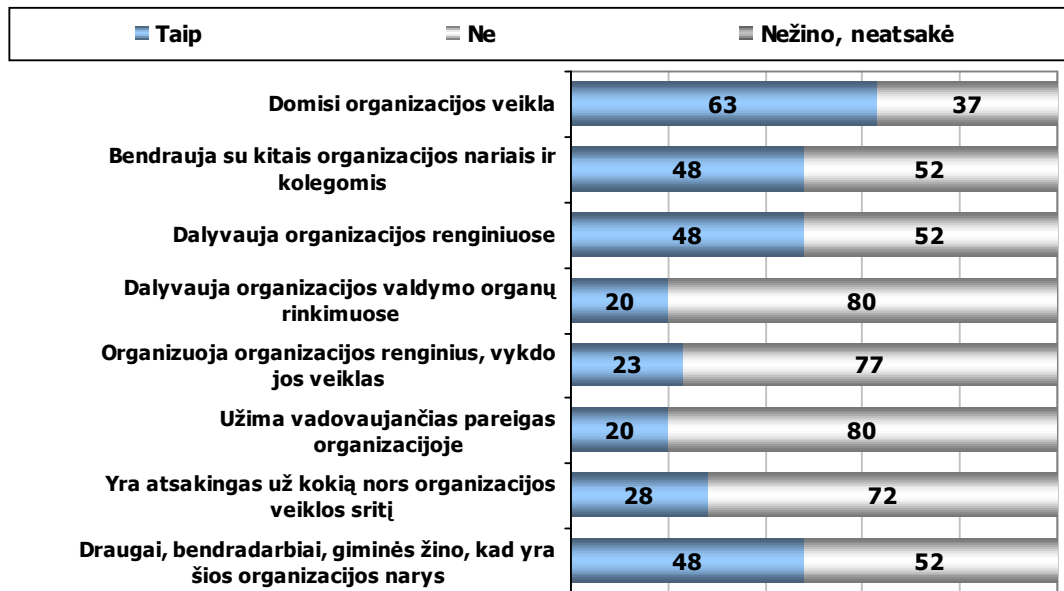

3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinese organizacijose rodiklį (proc., N=402)

Nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja 6 proc. tiriamųjų (žr. 3.9.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga priklausymo nevyriausybines organizacijoms vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,331$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad nevyriausybines organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės. Nevyriausybines organizacijoms dažniau priklauso miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,010$).

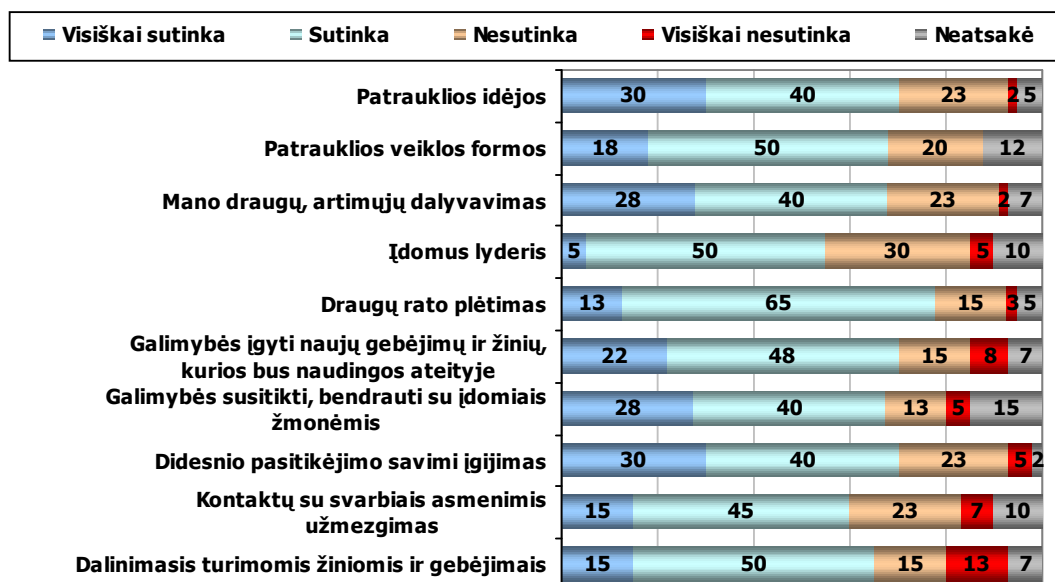
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=40)

Dauguma nevyriausybinų organizacijų narių domisi organizacijos veikla (63 proc.), dalyvauja organizacijos renginiuose (48 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (48 proc.). 48 proc. teigia, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

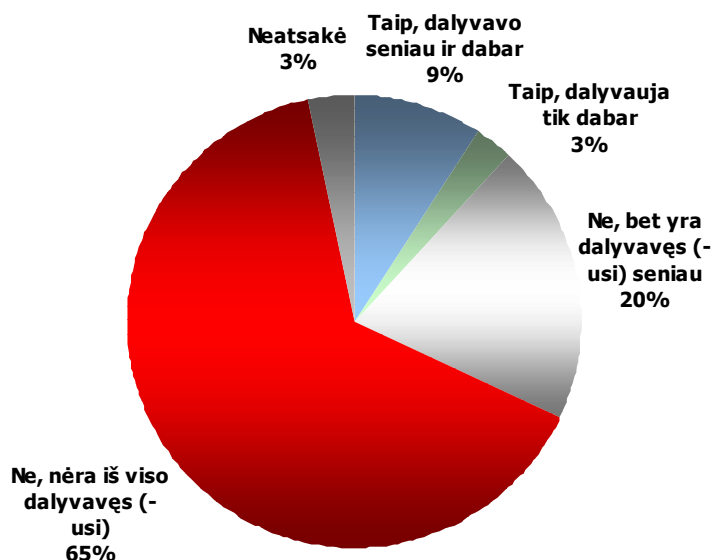
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=40)

Dauguma (55–78 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t. y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale: dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=402)

65 proc. Varėnos rajono jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 20 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 9 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 3 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga dalyvavimo savanoriškoje veikloje silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybinės organizacijos nariu (Spearmano $\rho=0,103$, $p=0,038$). Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja nevyriausybinių organizacijų nariai.

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai yra ganėtinai pilietiškai aktyvūs. Aktyvumą lemiančiomis priežastimis įvardijamos:

- ✓ **noras dalyvauti įdomiuose renginiuose** („noriu atstovauti mokyklą varžybose, respublikiniuose konkursuose“)
- ✓ **galimybė susirasti draugų, bendrauti** („aš noriu visur dalyvauti, daug bendrauti, turėti draugų“)
- ✓ **noras būti lyderiu** („noras lyderiauti“)
- ✓ **tobulėjimo siekis** („noras tobulėti“).

14–18 m. amžiaus informantų pasyvumą lemiančios priežastys:

- ✓ **nesidomėjimas vykstančiomis veiklomis** („neaktyvus, nes nesidomiu jokiais akcijomis ir veiklomis“)
- ✓ **laiką užimanti kita veikla** („nesu labai aktyvus, bet manau, kad savo laiką leidžiu prasmingai“)
- ✓ **neįdomi veikla** („esu neaktyvi, nes nevyksta man skirtos veiklos“)
- ✓ **nedidelis draugų ratas** („nesu aktyvi, nes neturiu draugų“)
- ✓ **tingumas** („esu gan tingi“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), taip pat pasidalinę į aktyvius ir pasyvius.

Aktyvumą lemiantys veiksniai:

- ✓ **asmeninės būdo savybės** („esu aktyvus, nes pats to noriu“, „pats tokiu noriu būti, nenoriu sėdėti namie ir nieko neveikti“, „vidinis nusiteikimas, noras“)
- ✓ **noras skleisti savo idėjas** („priklausau gotams, skleidžiu jų idėjas, noriu, kad mūsų būtų kuo daugiau“)
- ✓ **noras daryti mėgiamus dalykus** („noras užsiimti tuo, ką moki“)
- ✓ **bendraminčiai** („bendraminčių buvimas šalia“).

Vyresniųjų amžiaus grupės pasyvumą lemiantys veiksniai:

- ✓ **bendraminčių trūkumas** („neaktyvi, nes čia, mūsų mieste, žmonėms viskas neįdomu, kad ir ką bedarytum, niekas nesidomi tavo veikla“)
- ✓ **daug laiko reikalaujantys šeimos poreikiai** („nesu aktyvi, nes auginu mažus vaikus, jie atima didžiąją dalį laiko“)
- ✓ **pinigų stygius** („neturiu lėšų eiti kažkur“).

Vienas jaunuolis teigė, jog **norėtų sudominti žmones savo darbu, bet nežino kaip** („noriu sudominti žmones savo darbu, bet nežinau kaip“), kitas jaunuolis teigė nesantis aktyvus, bet užsiimantis kita mėgiama veikla („nesu labai aktyvus, bet darau tai, ką noriu, nesivaikau nereikalingų veiklų“).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jų bendraamžių pilietinį aktyvumą paskatintų:

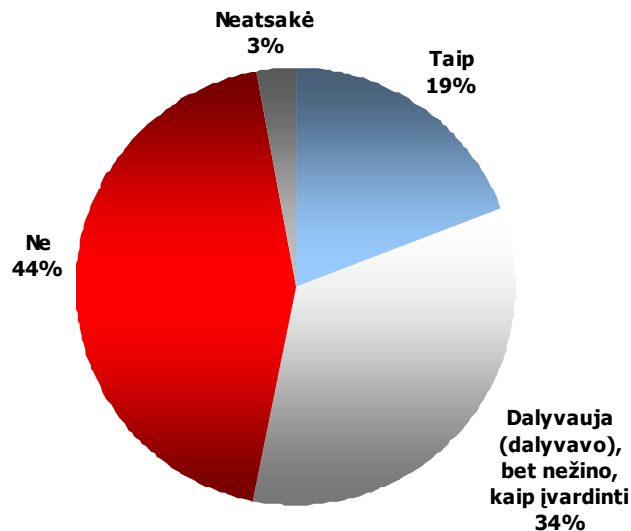
- ✓ **aktyvus skatinimas, supažindinimas su nauda** („labiau juos skatinti“, „siekti juos sudominti ta veikla, parodyti tos veiklos naudą ir pasekmes“)
- ✓ **įdomios veiklos organizavimas** („reiktų daugiau užsiėmimų įdomių, kad būtų ką veikti, o ne slampinėti gatvėmis“)
- ✓ **didesnės laisvės jaunimui suteikimas** („mažiau kontroliuoti, suteikti daugiau laisvės“).

19–29 metų amžiaus informantai, be jau minėtų aktyvumo skatinimo būdų, taip pat pritaria:

- ✓ **aktyviam jaunimo skatinimui netradicinėmis priemonėmis, įvairiomis programomis** („sukurčiau skatinimo programą“, „sugalvočiau įdomius būdus juos pritraukti dalyvauti įvairiose akcijose, rajono gyvenime. Svarbiausia žengti pirmą žingsnį jaunimui, reikia mokėti juos sudominti ir įtraukti į veiklą“, „sodominti juos netradicinėmis priemonėmis“)
- ✓ **pilietiškumo auklėjimui mokyklose** („mokyklose daugiau dėmesio skirti pilietiškumo ugdymui“)
- ✓ **didesniam valdžios dėmesiui jaunimo problemoms** („valdžia turi labiau rūpintis jaunimu ir organizuoti daugiau renginių“)
- ✓ **jaunimo skatinimui pinigėmis išmokomis** („galbūt mokėti minimalų mokesčių už dalyvavimą“)
- ✓ **didesniam pasitikėjimui jaunimu** („labiau tikėti jų užmojais“).

Pora jaunuolių mano, kad **bendraamžiai patys turi suvokti, ar jie nori būti aktyvūs** („*patiems suvokti ko nori iš gyvenimo*“, „*pirmiausiai suvokti patiems ko jie nori ir ar nori būti aktyvesni*“).

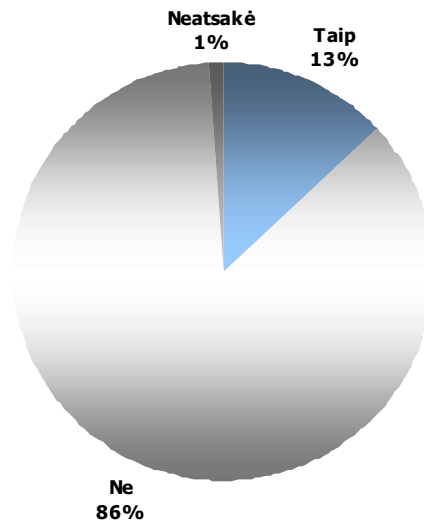
Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=141)

Dažniausiai (44 proc.) jaunuoliai negali įvardyti savanoriškos veiklos, kurioje jiems teko dalyvauti. 34 proc. mano, kad būtų sudėtinga ją apibrėžti. 19 proc. tiriamųjų galėtų tai padaryti (žr. 3.9.2.6 pav.).

Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., *reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.*) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

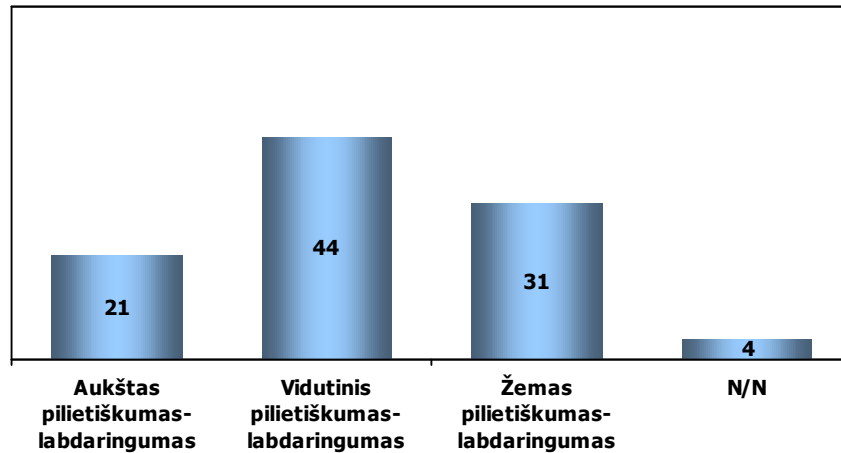

3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=402)

13 proc. apklaustųjų priskyrė save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos silpnos teigiamos priklausymo neformaliai grupei ar stiliui koreliacijos su dalyvavimu savanoriškoje veikloje (Spearmano $\rho=0,170$, $p=0,001$) ir buvimu nevyriausybines organizacijos nariu (Spearmano $\rho=0,124$, $p=0,013$). Tai rodo, kad neformalių grupių ar stilių atstovai yra labiau linkę dalyvauti savanoriškoje veikloje ir dažniau priklauso nevyriausybines organizacijoms. Neformalioms grupėms ar stiliams dažniau priklauso vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,047$) ir miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,043$).

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

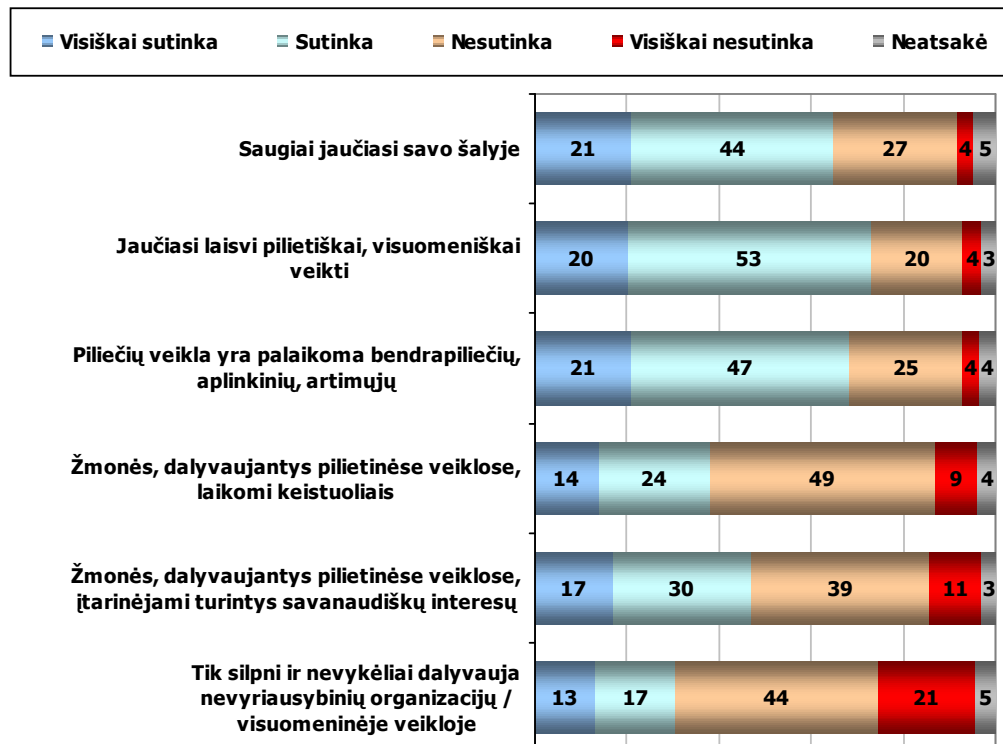

3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=402)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,7. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Varėnos rajono jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

44 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 31 proc. aplinka yra žemo, 21 proc. – aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio (žr. 3.9.2.8 pav.).

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=402)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (73 proc.), mano, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (68 proc.) bei jaučiasi saugiai savo šalyje (65 proc.). 47 proc. respondentų sutinka su teiginiu, kad žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 38 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 30 proc. teigimu, NVO veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, kaip piliečiai savo miestui pasitarnautų:

- ✓ **šalindami žalingus įpročius tarp jaunimo** („pagerinti jaunimo gyvenimo būdą, padėti vartoti mažiau alkoholio“)
- ✓ **atstovaudami miestą sporto renginiuose** („atstovauti už savo miestą varžybose“)
- ✓ **tvarkydami ir gražindami aplinką** („sutvarkyti miestą“, „sutvarkyti aplinką“)
- ✓ **organizuodami įdomias veiklas** („sugalvoti veiklos jaunimui“).

Vienas jaunuolis teigė, jog **yra patenkintas gyvendamas Varėnoje**, ir nieko šiam miestui daryti nereikia („nežinau, man patinka viskas kaip yra“).

Vyresnieji (19–29 m.) kaip piliečiai miestui pasitarnautų:

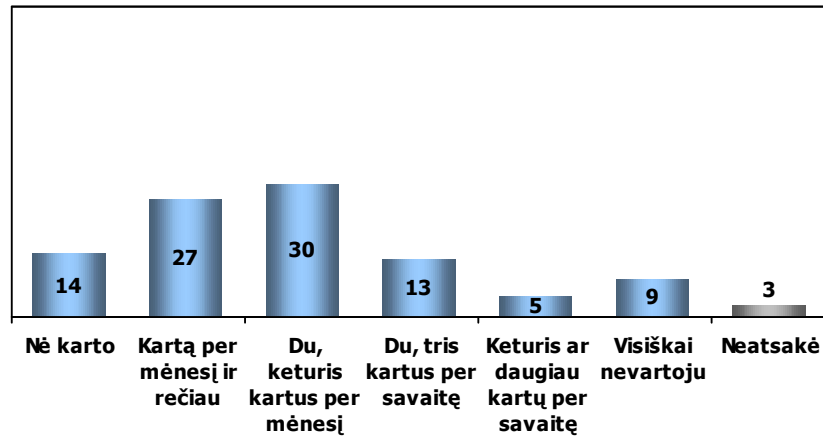
- ✓ **dalyvaudami bendruomenės veikloje** („dalyvauti miesto bendruomenės gyvenime“)
- ✓ **kurdami susibūrimams skirtas vietas** („įrengti daugiau kultūrinių ir pramoginių renginių“)
- ✓ **sąžiningai dirbdami** („sąžiningai dirbu savo darbą, manau, to gana“)
- ✓ **tausodami miesto turtą** („tausoti miesto turtą, gyventojus“)
- ✓ **gražindami aplinką** („sutvarkyčiau šiukšles“)
- ✓ **garsindami rajoną** („jį garsinti“).

Du vyresnieji (19–29 m.) teigė **nenorintys jokia veikla pasitarnauti savo miestui** („nieko nenorėčiau atlikti“, „deja, nieko“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

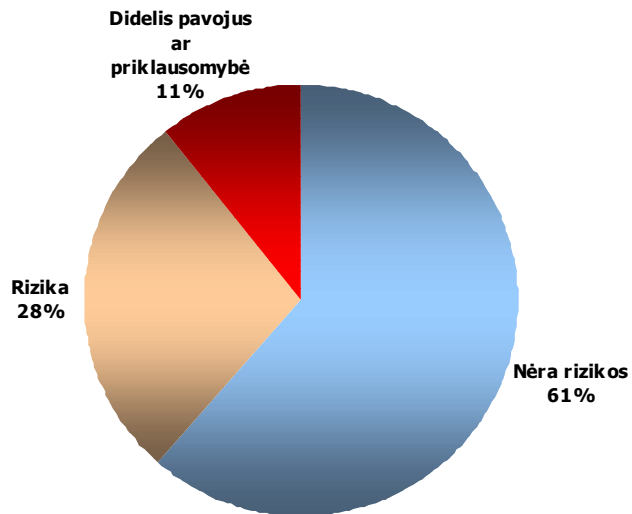

3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=402)

Per paskutinius šešis mėnesius 27 proc. jaunuolių alkoholį vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, 30 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 18 proc. tai darė dažniau. 23 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Alkoholinių gėrimų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$), jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).

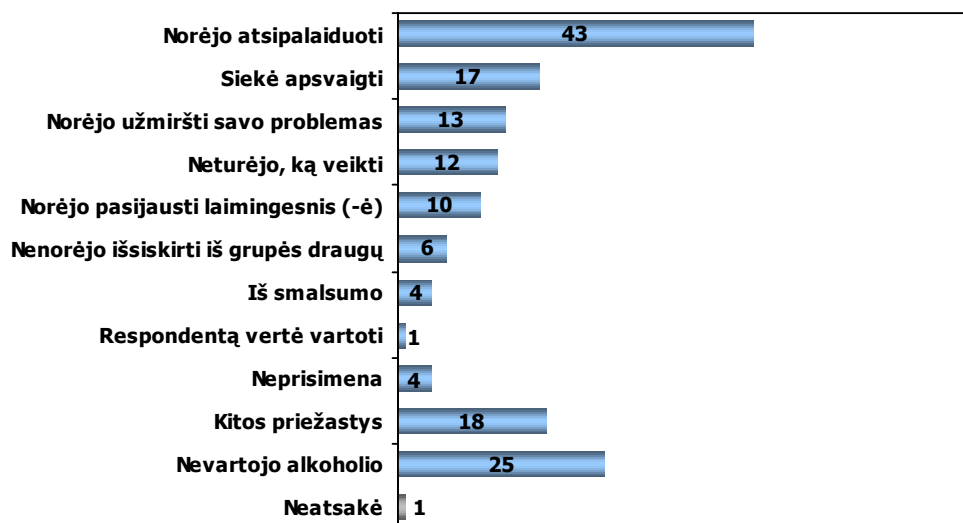

3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=402)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,8. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

61 proc. šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 28 proc. priklauso rizikos grupei. 11 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2 pav.).

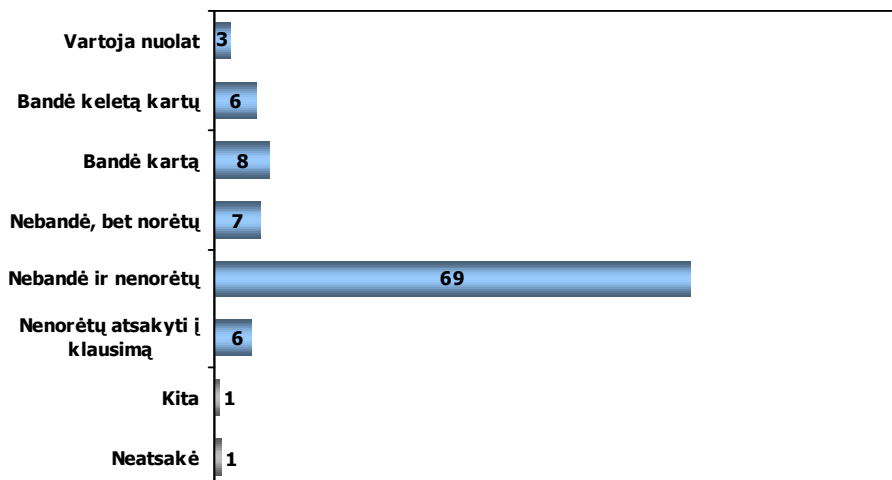
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.

3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=402)

43 proc. vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 17 proc. apklaustųjų vartodami alkoholį siekia apsvaigti, 13 proc. – nori užmiršti savo problemas. 12 proc. respondentų alkoholį vartojo dėl neturėjimo, ką veikti, 10 proc. – tam, kad pasijaustų laimingesni (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartuju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

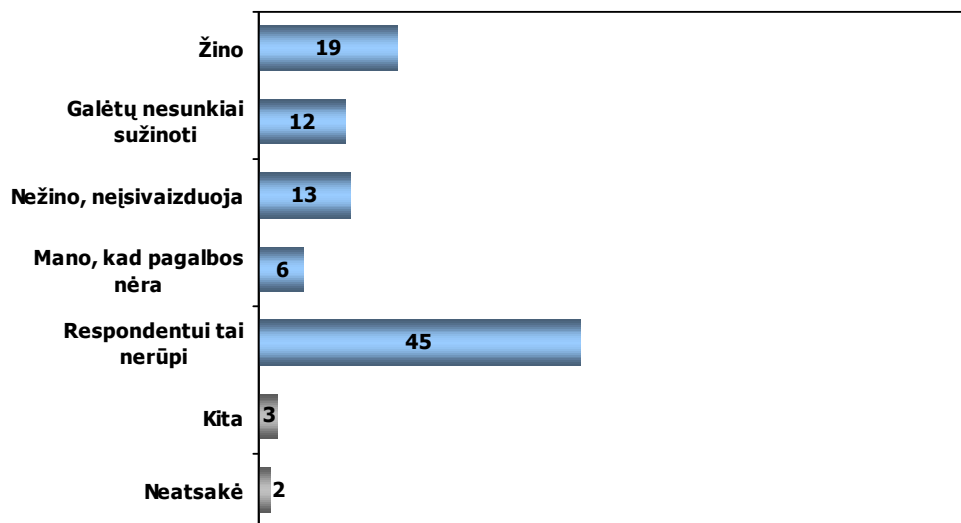

3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=402)

69 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 14 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 3 proc. vartoja nuolat (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp narkotikų vartojimo ir rūkymo dažnumo (Spearmano $\rho=-0,147$, $p=0,003$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų. Dažniau narkotikų nebandė ir nenorėtų bandyti moterys (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,018$).

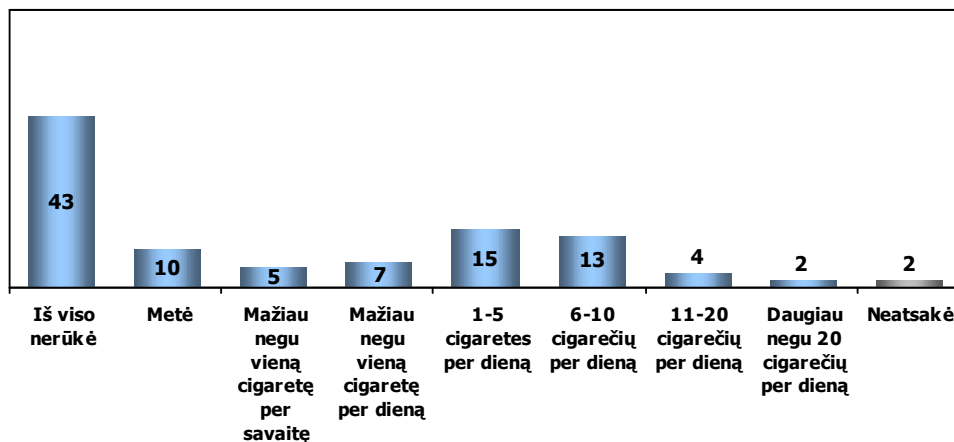
Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=402)

19 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 12 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 45 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

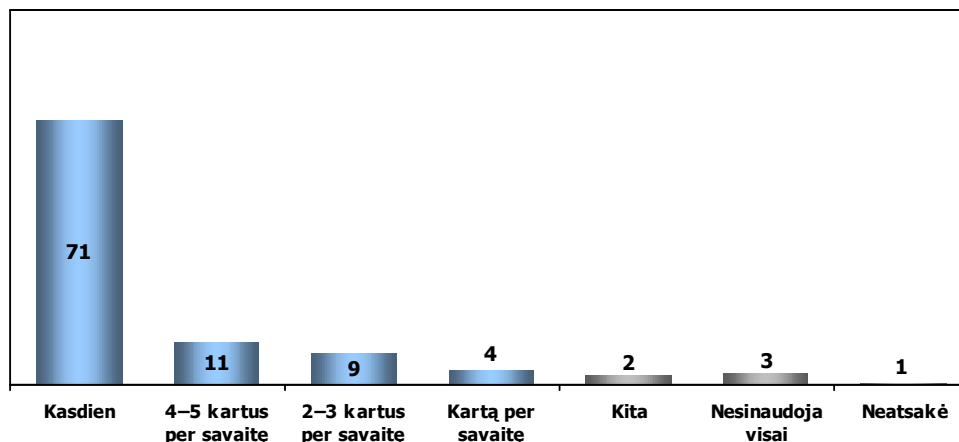

3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=402)

53 proc. Varėnos rajono jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 12 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 15 proc. surūko 1–5 cigaretes per dieną. 19 proc. per dieną surūko daugiau negu 6 cigaretes (žr. 3.10.6 pav.).

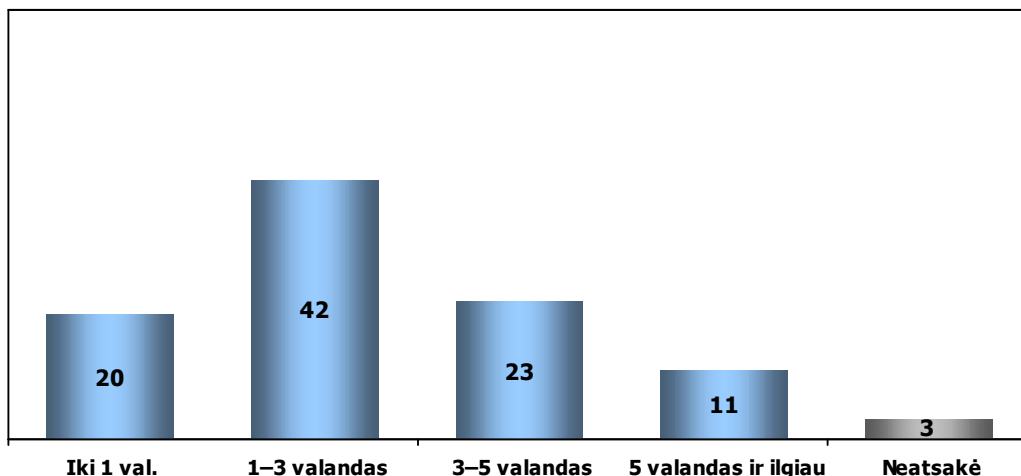
Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp rūkymo dažnumo ir priklausomybės nuo alkoholio rodiklio (Spearmano $\rho=0,296$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio. Dažniau visai nerūko moterys (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,031$).

Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.

3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=402)

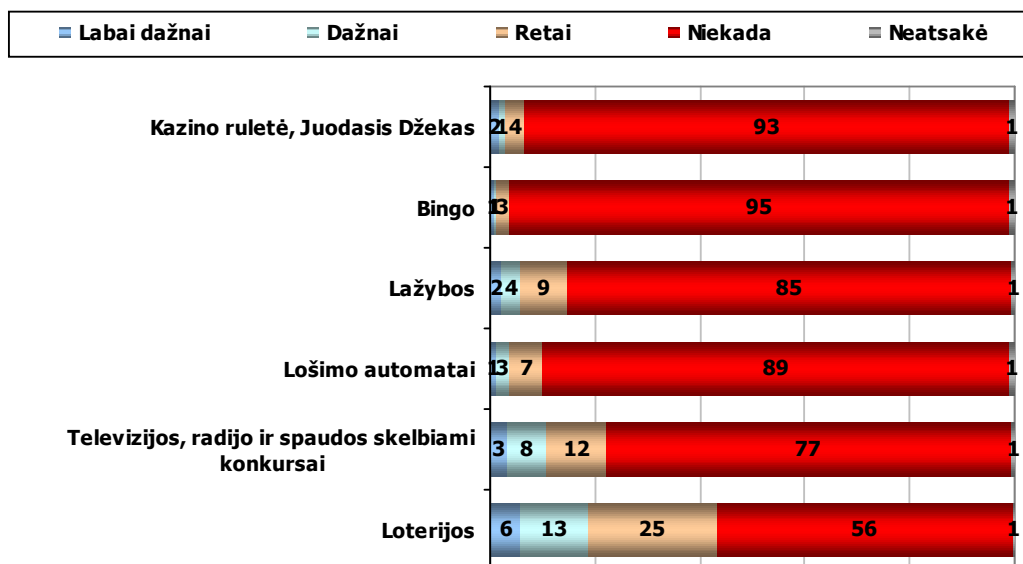
71 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 11 proc. – 4–5 kartus per savaitę. 9 proc. – 2–3 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=402)

Dažniausiai internetu naudojama 1–3 val. per dieną (42 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 20 proc. respondentų. 23 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 11 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

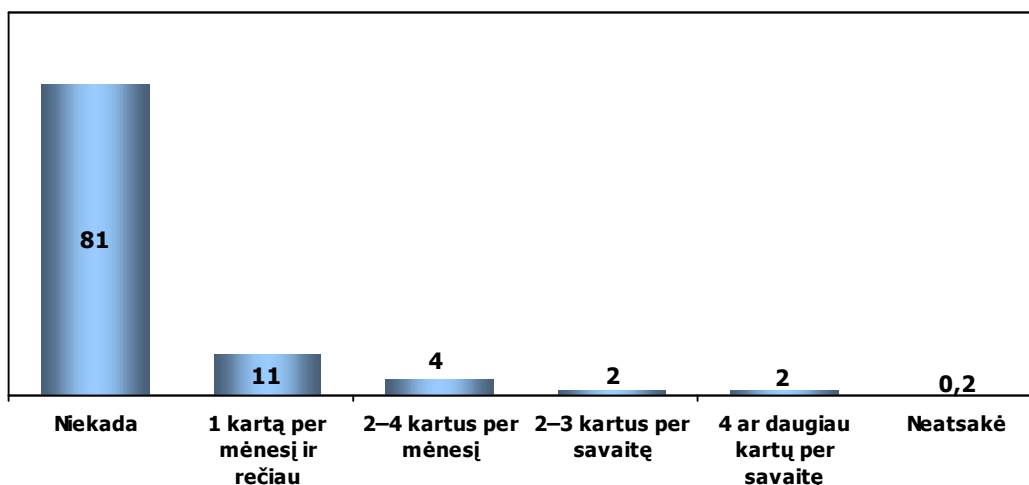
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=402)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos: 44 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 23 proc. teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. Lažybose teko dalyvauti 15 proc. apklaustųjų (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=402)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (81 proc.). 11 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 8 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų dažniau visai nevartoja jaunesni (14–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, apskritai 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, labiausiai paplitusiais žalingais įpročiais tarp bendraamžių, įvardija:

- ✓ **alkoholio vartojimą** („geria“, „alkoholio vartojimas“, „kartais vartoja alkoholį“, „priklausomybė nuo alkoholio“)
 - ✓ **rūkymą** („rūkymas“, „daug rūko“, „cigaretės“, „aplinkui visi rūko“, „dauguma bendraamžių rūko“)
 - ✓ **narkotikų vartojimą** („narkotikai“, „retai, bet vartoja ir narkotikus“).
- Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) papildomai išskiria ir šiuos žalingus įpročius:
- ✓ **pareigų nevykdymas** („pareigų nevykdymas, tik teisių deklaravimas“)
 - ✓ **dažnas sekso partnerių keitimas** („nuolatinė sekso partnerių kaita“)
 - ✓ **nesaikingas kompiuterių naudojimas** („sėdi prie kompiuterių“)
 - ✓ **nevisavertis maitinimasis** („valgo nesveiką maistą“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunuolių buvo teiraujamasi, kas, jų manymu, padėtų sumažinti bendraamžių žalingų įpročių kiekį. 14–18 m. amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **skatinti jaunimą užsiimti įdomia veikla** („skatinčiau juos vykdyti įvairią veiklą, kad neturėtų laiko žalingiems įpročiams“)

- ✓ **skirti premijas už sveiko gyvenimo būdo propagavimą** („skirčiau premijas už žalingų priemonių nevartojimą“)
- ✓ **kovoti su narkotikų platintojais** („kovočiau su narkotinių medžiagų platintojais“)
- ✓ **uždrausti cigaretes ir alkoholį** („uždrausčiau cigaretes ir alkoholį“).

Du jaunuoliai mano, kad iš viso **nereikia imtis jokių priemonių**, nes tai kiekvieno asmeninis pasirinkimas („nieko, kiekvienas renkasi“, „nieko nedaryčiau, nes jie patys gadina sau gyvenimą“).

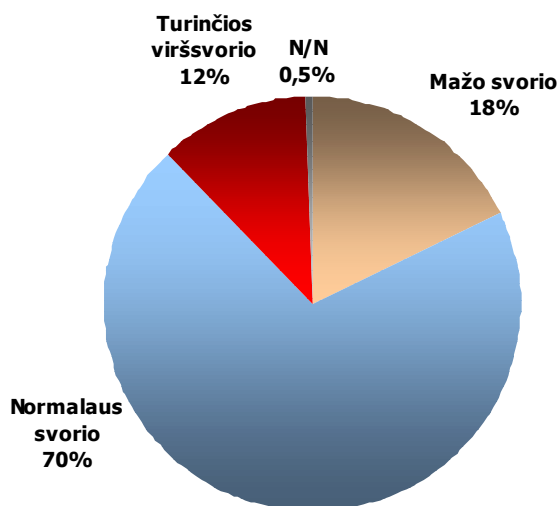
Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų prižasčių, žalingų įpročių mastą siūlo mažinti ir šiais būdais:

- ✓ **rengiant prevencines konferencijas** („įdomios ir efektyvios konferencijos žalingų įpročių temomis. Filmai, faktai, nuotraukos, skaičių rodymas“)
- ✓ **aktyviai ieškant kvaišalus platinančių asmenų** („kreipčiau didesnę dėmesį į kvaišalus platinančių asmenų suradimą“, „suimčiau kvaišalus platinančius asmenis“)
- ✓ **kalbant su jaunuoliais apie žalingų įpročių žalą** („rimtai ir ilgai su jais kalbėti“).

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: *kūno masė/ūgis²* (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.

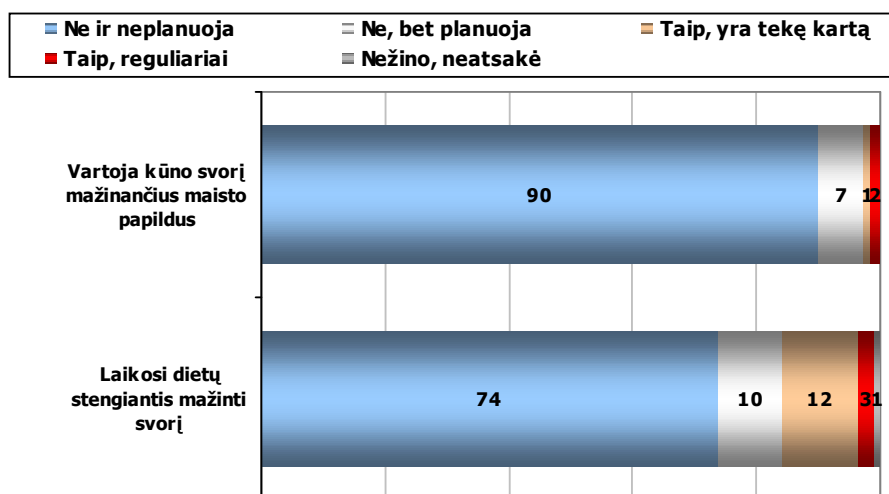
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=202)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 22,0. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (70 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 18 proc. tiriamųjų yra per mažo svorio, 12 proc. turi viršsvorio (žr. 3.11.1 pav.).

Jauniausios (14–18 m.) tyrimo dalyvės dažniau yra per mažo svorio, o vyriausios (24–29 m.) – turinčios viršsvorio (Pearsono χ^2 testo $p=0,047$). Per mažo svorio taip pat dažniau būna miesto gyventojos (Pearsono χ^2 testo $p=0,025$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančiųjų papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

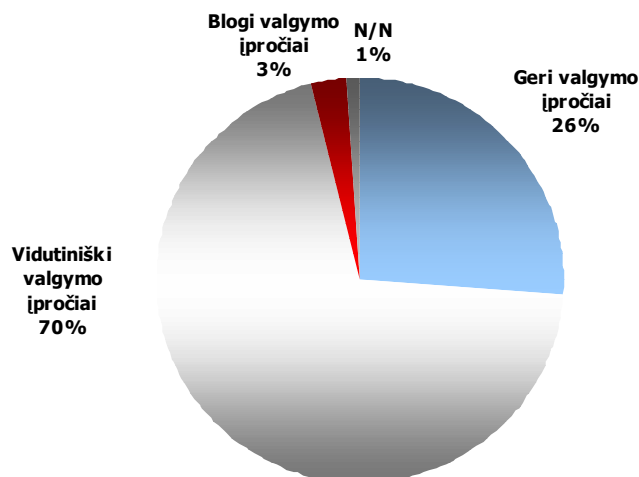
3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=402)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (90 proc.) bei neketina laikytis dietų (74 proc.). 10 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, yra bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 25 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumo koreliacija su dietų, siekiant mesti svorį, laikymosi (Spearmano $\rho=0,107$, $p=0,032$) dažnumu. Tai reiškia, kad dietų besilaikantieji dažniau vartoja raminamuosius ar migdomuosius vaistus. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančiųjų papildų vartojimo ir dietų laikymosi siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho=0,510$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno masę mažinančius papildus. Kūno svorį mažinančiųjų papildų dažniau nevartoja ir neplanuoja vartoti vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,025$). Jie taip pat dažniau neketina laikytis dietų stengiantis mažinti kūno svorį (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas

keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.

3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklį (proc., N=402)

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 22,2. Tai reiškia, kad Varėnos rajono jaunuoliams būdingi vidutiniškai mitybos įpročiai.

70 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 26 proc. tyrimo dalyvių valgymo įpročiai geri, 3 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

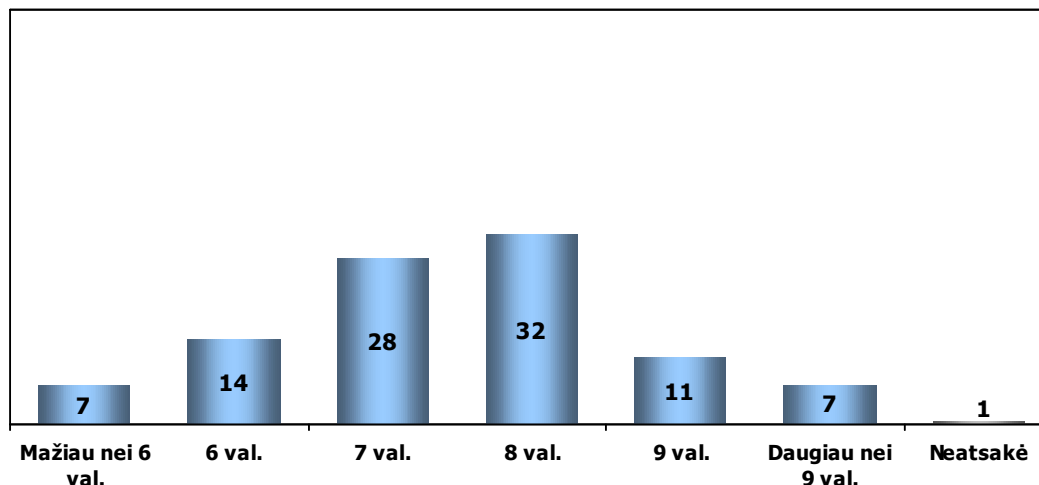
Gerai / teisingai / sveikai valgymo įpročiais dažniau pasižymi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,008$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių prastą maitinimąsi sieja su šiais aspektais:

- ✓ **didelė nesveiko maisto pasiūla** („daug greito maisto užkandinių“, „parduotuvėse pilna nesveiko maisto“, „visur pilna e621“, „parduotuvėse pilna visokio šlamšto“)
- ✓ **prioriteto skyrimas skoninėms savybėms** („kebabai skaniau už kepsnį“, „greitas ir prastas maistas yra skanesnis“)
- ✓ **nemokėjimas patiems pasigaminti maisto** („patys nemoka virti“)
- ✓ **atsainus požiūris į maitinimąsi** („nes jie valgo kas papuola“)
Vienas jaunuolis patikino, kad **maitinasi gerai** („kad aš ne prastai valgau“).
- ✓ **mažą sveiko maisto pasiūlą** („parduotuvėse sveiko maisto reikia su žiburiumi ieškoti, tad paprasčiau valgyti tai, kas po ranka“)
- ✓ **brangiai kainuojantį sveiką maistą** („geras maistas ne visiems prieinamas, brangus“, „geras maistas labai brangus“)
- ✓ **reklamos įtaką** („daug reklamos su greitu maistu, kuris yra nesveikas“)

- ✓ **laiko trūkumą gamintis patiems** („neturi laiko gamintis patys“)
- ✓ **finansinį nepriteklių** („neturi pinigų“).

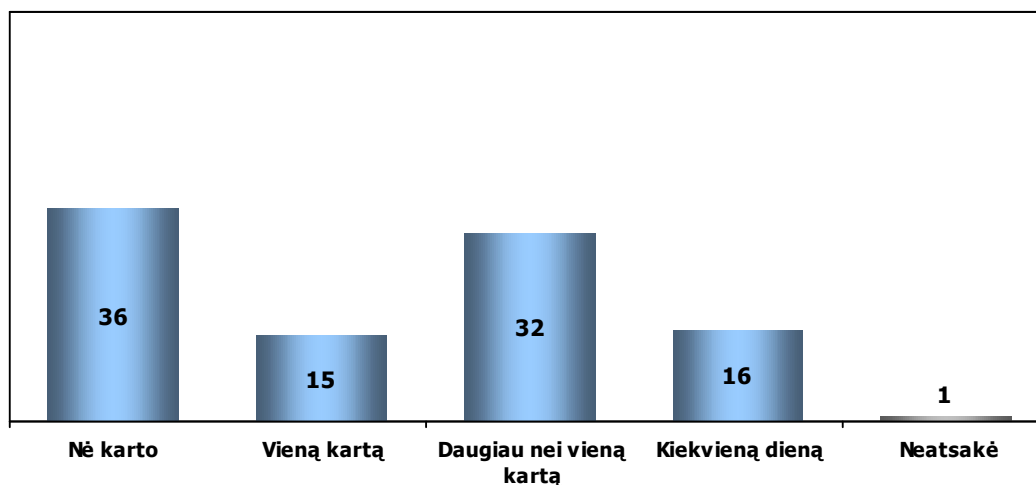
Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=402)

32 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 8 val. per parą. 28 proc. miegojo po 7 val. 23 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 18 proc. – po 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

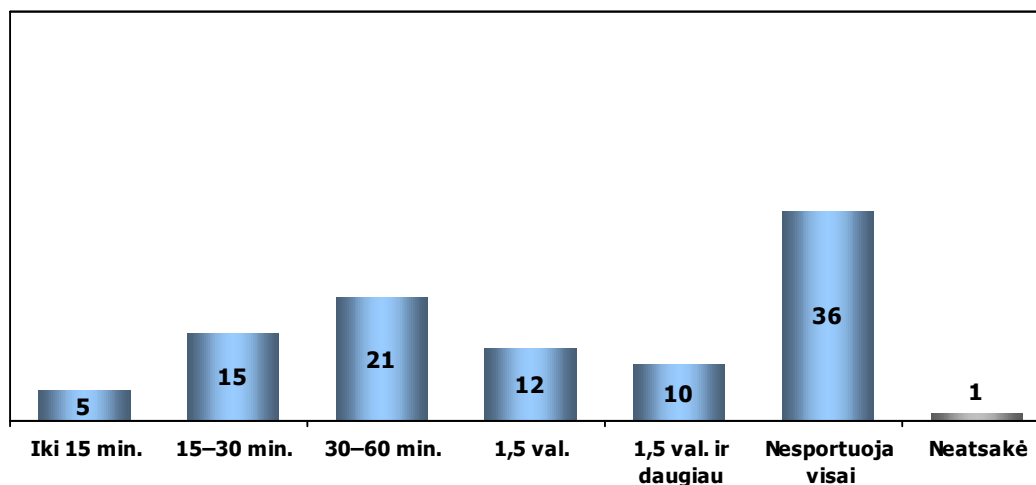
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuoju“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=402)

48 proc. respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 15 proc. sportuoja kartą per savaitę. 36 proc. – išvis nesportuoja (žr. 3.11.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama sportavimo dažnumo per savaitę koreliacija su dietų laikymosi, stengiantis mažinti kūno svorį, dažnumu (Spearmano $\rho = -0,110$, $p = 0,027$) ir silpna teigiama koreliacija su gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodikliu (Spearmano $\rho = 0,112$, $p = 0,024$). Tai rodo, kad tie, kurie dažniau sportuoja, sveikiau maitinasi ir rečiau laikosi dietų stengdamiesi numesti svorio. Dažniau visai nesportuoja moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,033$) ir vyriausi (24–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=402)

Sportavimui per dieną skiriama trukmė yra įvairi: 22 proc. tam skiria 1,5 val. ar daugiau, 21 proc. – 30–60 min., 20 proc. – iki pusvalandžio per dieną (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta stipri neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumo per savaitę ir per kartą (Spearmano $\rho = -0,669$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam vienu kartu skiria daugiau laiko. Daugiausiai laiko (1,5 val. ir daugiau) sportui vienu kartu dažniau skiria jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,028$).

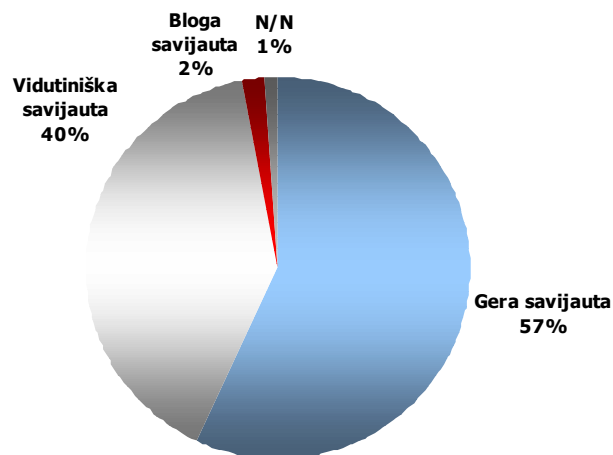
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **didelis prisirišimas prie kompiuterio, TV** („geriau prie „kompo“ sėdi“, „kur kas smagiau leisti laiką internete“, „jiems kur kas įdomiau leisti laiką prie kompiuterio ar televizoriaus“)
- ✓ **sveikatos problemos** („dėl sveikatos kai kas nesportuoja“)
- ✓ **nejdomi veikla** („jiems neįdomu“, „tai jų nedomina“)
- ✓ **žalingi įpročiai** („vartoja kvaišalus ir nesportuoja“)
- ✓ **vietų sportuoti trūkumas** („nėra kur sportuoti“)
- ✓ **paskatinimo trūkumas** („niekas neskaitino“)
- ✓ **tinginystė** („tingi“, „dėl to, kad yra tinginiai“).

Vyresnieji (19–29 m.), kaip ir jaunesnieji, mano, kad pagrindinės mažo fizinio aktyvumo priežastys yra **tingumas bei prisirišimas prie šiuolaikinių technologijų**. Taip pat galvoja, jog mažas fizinis aktyvumas gali būti sietinas ir su šiais veiksniais:

- ✓ **sporto teikiamos naudos neįvertinimas** („galbūt nesuvokia fizinio aktyvumo svarbos“, „nemato prasmės“)
- ✓ **neįdomios fizinio lavinimo pamokos** („fizinio pamokos neįdomios, tai jie ir neįveda“)
- ✓ **sporto klubų trūkumas** („nėra modernių sporto klubų šalia“)
- ✓ **bloga nuotaika** („nes jų dažnai būna bloga nuotaika“)
- ✓ **laiko stoka** („neturi laiko“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4 reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.

3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 12,7. Šis rodiklis patenka tarp vidutinės ir geros fizinės sveikatos kategorijų.

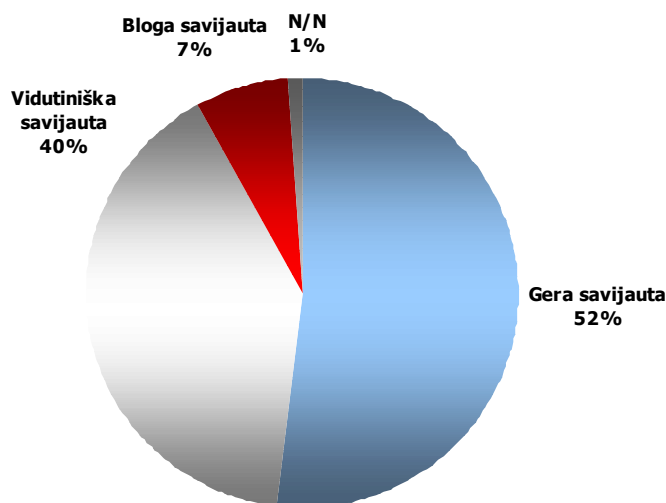
57 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 40 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 2 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp fizinės sveikatos ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,109$, $p=0,029$). Tai reiškia, kad kuo jauni žmonės sveikiau maitinasi, tuo jie fiziškai geriau jaučiasi.

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.

3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=402)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 24,4; ji pažymi geresnę nei vidutinę psichinę Varėnos rajono jaunuolių savijautą.

52 proc. respondentų būdinga gera psichinė savijauta. 40 proc. jaunuolių per pastarąjį mėnesį susidūrė su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 7 proc. jautėsi blogai (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $\rho=0,457$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai. Gera psichine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,048$) ir miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,024$).

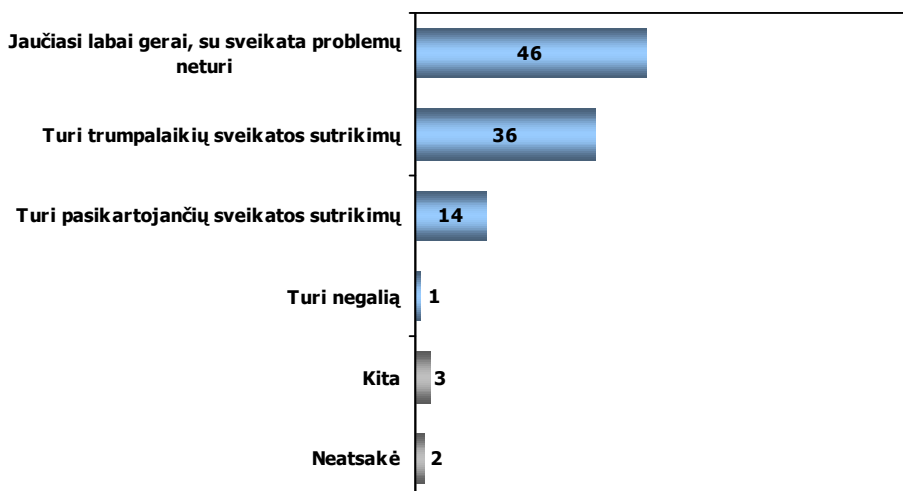
Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo klausama, kaip, jų manymu, būtų galima pagerinti bendraamžių psichologinę savijautą. 14–18 metų amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **palaikyti jaunuolį, padėti jam išsipasakoti** („juos visapusiškai išklausti, paremti“, „palaikyti jaunimą“)
- ✓ **ginti nuo smurto** („apsaugoti juos nuo bendraamžių smurto“)
- ✓ **mažinti patyčias** („nesityčioti, nesijuokti“, „nesišaipyti“)
- ✓ **moralškai palaikyti** („palaikyti juos moraliai“)
- ✓ **išklausti** („išklausti visų nuomonę“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat siūlo:

- ✓ **nekreipti dėmesio į aplinkinių nuomonę** („mažiau paisyti kitų užgauliojimus ir mokėti už save pastovėti“)
- ✓ **bendrauti, nebūti užsisklendusiems** („daugiau bendrauti, nebūti užsidarius savyje“)
- ✓ **užtikrinti socialines garantijas** („garantuoti visiems socialines garantijas“)
- ✓ **įsitraukti į visuomeninę veiklą** („labiau įsitraukti į visuomeninę veiklą“)
- ✓ **sportuoti** („daugiau sportuoti“).

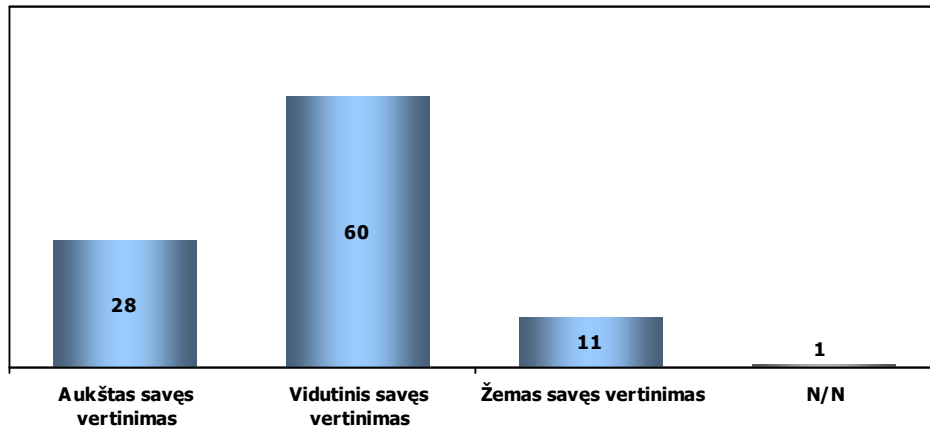
Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=402)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (46 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (36 proc.). 14 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.

3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=402)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 27,2. Tai parodo, kad Varėnos rajono jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

60 proc. apklausos dalyvių priskirtini vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 28 proc. pasižymi aukštu, 11 proc. – žemu savęs vertinimu (žr. 3.12.3 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp savęs vertinimo ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,152$, $p=0,002$) rodiklių. Tai reiškia, kad geriau save vertinti linkę sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys apklaustieji. Aukštu savęs vertinimu dažniau pasižymi moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, prastą požiūrį į save sieja su šiais aspektais:

- ✓ **aplinkinių įtaka** („dėl aplinkinių komentarų jie nesijaučia visaverčiais ir nėra patenkinti savo išvaizda“, „nes kiti žmonės jį nuteikia taip manyti“)
- ✓ **baimė būti kitokiu** („gal jie bijo išsiskirti iš minios“)
- ✓ **psichologinis smurtas** („todėl, kad juos engia“).

Vos vienas jaunuolis nepastebėjo, jog bendraamžių požiūris į save yra prastas („gal ne visų yra prastas, gerai jaučiasi“).

Vyresnieji (19–29 m.) bendraamžių prastą požiūrį į save sieja ir su šiais aspektais:

- ✓ **šėimos bei aplinkinių įtaka** („įtakoja vaikystė ir šeima“, „kalta per daug sureikšmintą aplinkinių nuomonė“, „problemos šeimoje“)
- ✓ **nevisavertis poreikių patenkinimas** („didelė pasiūla visokių daiktų, o pirkti gali ne visi, gal todėl tvyro neigiamas savęs vertinimas“)
- ✓ **nepasitikėjimas savimi** („kaltas nepasitikėjimas savimi“)
- ✓ **savęs nuvertinimas** („savęs nuvertinimas“).

Trys 19–29 m. amžiaus jaunuoliai mano, kad bendraamžių požiūris į save yra geras („bent aš pažįstu tokius žmones, kurių požiūris į save yra labai geras“, „mano aplinkoje tokių jaunuolių nepažįstu“, „mano rate žmonės save vertina teigiamai“).

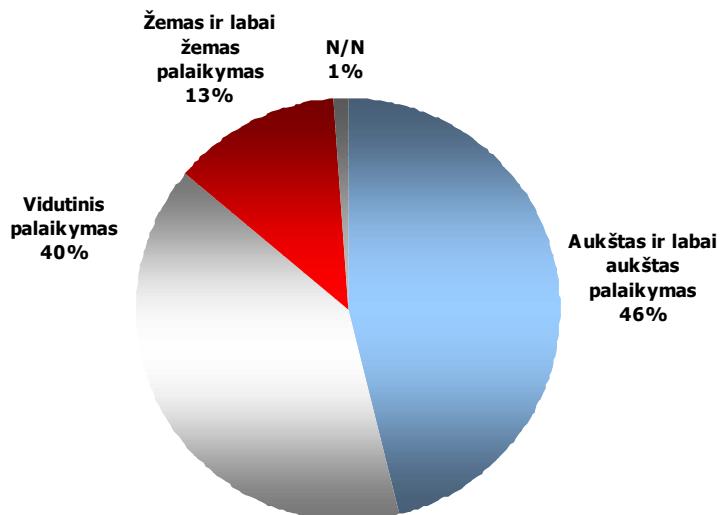
Tyrimo dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), prastą požiūrį į save siūlo gerinti:

- ✓ **labiau save vertinant, mylint bei pasitikint** („pasitikėti savimi“, „labiau pasitikėti savimi“, „gerbti ir mylėti save“, „galvoti, kad jie patys geriausi“, „negalvoti, kad jie yra prastesni už kitus“)

- ✓ **stengiantis nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas** („*nekreipti dėmesio į kitus, būti savimi*“, „*nekreipti dėmesio kas ką sako*“, „*nekreipti dėmesio į bendraamžių užgauliojimus ir viskas*“, „*neklausyti kai iš tavęs tyčiojasi*“)
- ✓ **užsiimant veikla, kurią moka geriausiai** („*susitelkti į tai, ką moka geriausiai*“)
- ✓ **sportuojant** („*daugiau sportuoti ir nesėdėti prie kompiuterio*“)
- ✓ **tikint savimi** („*tikėti savimi ir tuo ką darai*“)
- ✓ **būnant savimi** („*būti savimi ir viskas*“).

Vieno jaunuolio (19–29 m.) teigimu, norint, kad pasikeistų požiūris į save, reikia labiau **įsiklausyti į save, bei atidžiai stebėti kitus žmones** („*labiau stebėti savo vidų, atkreipti dėmesį į aplinkinių nuomonę, jų požiūrį, jie kartais irgi pasako daug gerų dalykų*“).

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šeimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.

3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=402)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 16,3; pažyminti vidutinį šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklį.

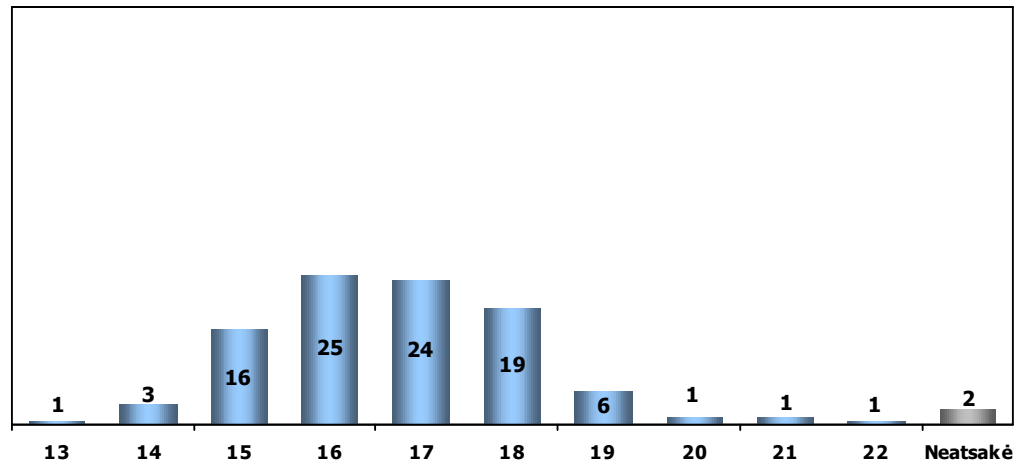
Grupei, pasižyminčiai aukštu / labai aukštu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 46 proc. apklaustųjų, vidutiniu – 40 proc., žemu ir labai žemu – 13 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio silpna teigiama koreliacija su savęs vertinimo (Spearmano $\rho=0,272$, $p<0,001$) rodikliu. Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau save vertina. Aukšto ir labai aukšto šeimos narių socialinio palaikymo dažniau susilaukia jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,040$).

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.

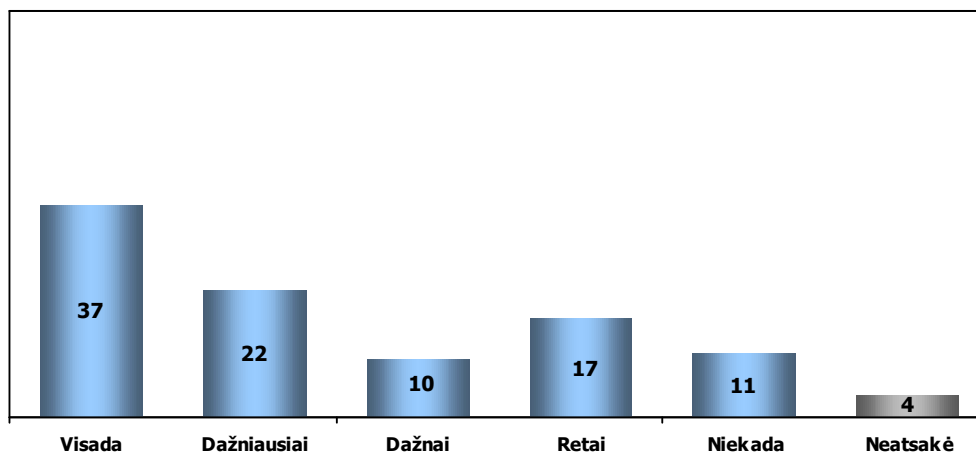
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=211)

Turėję lytinių santykių nurodė 52 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 16,7 metų.

Beveik pusė (49 proc.) lytinį gyvenimą pradėjusių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 16–17 metų. 20 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje. 28 proc. – būdami 18 m. ar vyresnio amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,049$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

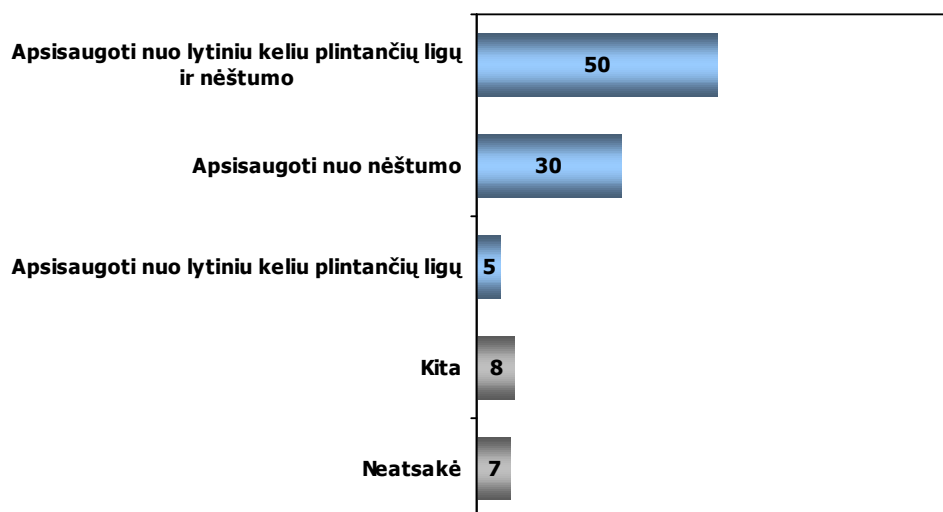

3.13.2 paveikslas. Naudojimas kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=211)

37 proc. kontracetinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 22 proc. – dažniausiai, 10 proc. – dažnai. 17 proc. respondentų nurodė, kad kontracetinėmis priemonėmis naudojasi retai, 11 proc. jomis išviso nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

Kontracetinėmis priemonėmis dažniau niekada nesinaudoja jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,039$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,040$).

Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

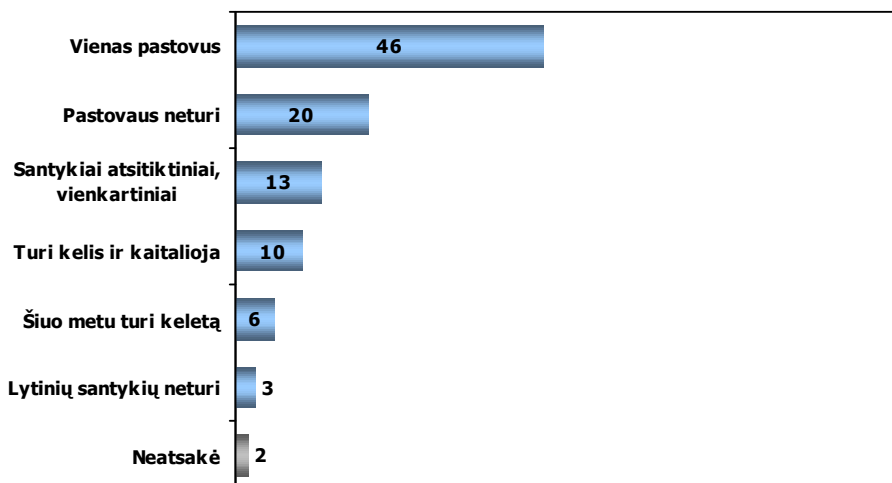

3.13.3 paveikslas. Kontracetinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=211)

Dažniausiai (50 proc.) kontracetinės priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 30 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsisaugotų nuo nėštumo. 5 proc. – tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Kontraceptines priemones, tik apsaugoti nuo nėštumo, dažniau naudoja moterys, o vyrai dažniau pagalvoja ir apie lytiniu keliu plintančias ligas (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=211)

46 proc. apklaustųjų nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį. 20 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. 16 proc. šiuo metu turi kelis partnerius. Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys 13 proc. apklaustųjų (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$). Pastovaus lytinio partnerio dažniau neturi miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad norint, jog bendraamžiams nestigtų informacijos apie lytinius santykius, reikia:

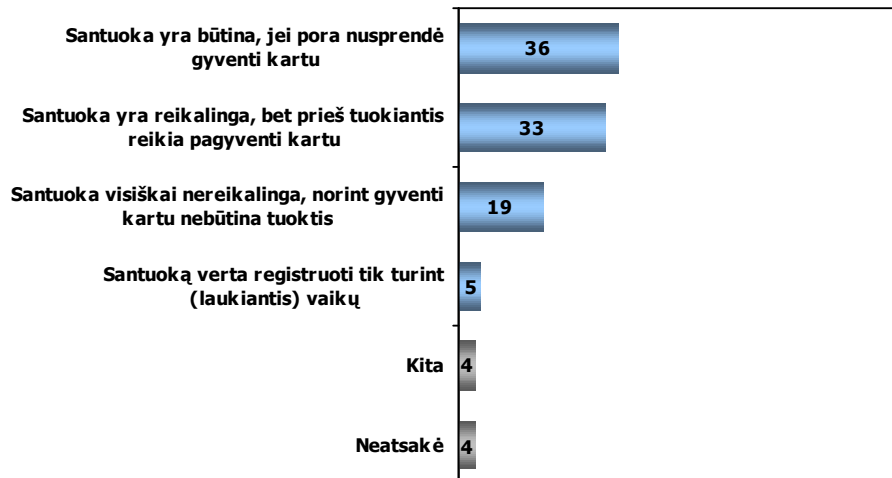
- ✓ **vesti specialias paskaitas** („reikalingos lytinio švietimo pamokos“, „vesti paskaitas“, „tam tikros paskaitos apie tai ir jo daromą žalą“)
- ✓ **leisti elektronines knygas** („gal kokią elektroninę knygą su paveikslėliais apie tai“)
- ✓ **domėtis patiems** („patiems reikia domėtis, ieškoti informacijos“)
- ✓ **leisti domėtis patiems** („nedrausti domėtis seksu“).

Vyresnio amžiaus (19–29 m.) jaunuoliai taip pat siūlo:

- ✓ **kalbėti apie tai nesigėdijant** („daugiau apie tai kalbėti, bet pas mus visiems gėda“, „nesidrovėti apie tai kalbėti kaip įmanoma dažniau“)
- ✓ **auklėti šeimoje** („manau, tai šeimos, kurioje gyvena jaunuolis, reikalas, o antra – informacijos tikrai netrūksta“, „nevengti šios temos namuose“)
- ✓ **rodyti specialias laidas per TV** („rodyti daugiau laidų per televiziją sekso ir lytinio švietimo tema“)
- ✓ **šviesti vaikus nuo mažens** („nuo mažų dienų reikia šviesti vaikus šiuo klausimu“)
- ✓ **vesti diskusijas** („vesti diskusijas šia tema“).

Vos vienas 19–29 m. amžiaus informantas teigia, jog jo bendraamžiams **informacijos nestinga** („mano manymu, tokios informacijos pakanka“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=402)

36 proc. Varėnos rajono jaunuolių mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. Kiek mažiau (33 proc.) linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 19 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga, o 5 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų (žr. 3.13.5 pav.).

Moterys dažniau mano, kad santuoka reikalinga, bet prieš tai reikia pagyventi kartu, o vyrai – kad santuoka visiškai nereikalinga (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$). Santuokos reikalingumą taip pat dažniau neigia vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,042$) ir miesto gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$).

19–29 metų amžiaus informantai mano, kad siekiant šeimoje išlaikyti darną, svarbiausia:

- ✓ **darna, vienodas tėvų požiūris į vaikų auklėjimą** („tėvų tarpusavio santykiai, požiūris į vaiką, jo auklėjimą, jo asmenybę. Jei tarp tėvų nėra darnos, vaikui toje šeimoje truks palaikymo, supratimo“)
- ✓ **pagarba, pasitikėjimas, meilė** („meilė“, „tikėjimas ir pasitikėjimas“, „meilė ir pasitikėjimas“, „pasitikėjimas, meilė, pagarba“, „pasitikėti vienas kitu“)
- ✓ **bendravimas, problemų aptarimas** („nuoširdus bendravimas su artimaisiais“, „kuo daugiau bendrauti, išklaisyti savo artimą“)
- ✓ **tarpusavio supratimas** („abipusis supratimas“).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBEI

Situacija pagal mokinių savijautą mokykloje, jų gebėjimus spręsti išskylančias problemas vertintina kaip vidutiniška: net pusė moksleivių pasižymi tik vidutiniais gebėjimais kontroliuoti įvykius mokykloje ir įveikti jiems kylančias problemas. Nors saugumo jausmas mokyklose vertintinas kiek geriau, trečdalis jaunuolių mokosi rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje.

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad geros savijautos problemas dažniausiai lemia mokytojų nekompetencija. Taip pat akcentuojamas šaltis patalpose šaltuoju metų laikotarpiu.

Ne pamokų metu mokyklos patalpos moksleiviams dažnai neprieinamos. Netgi naudotis stadionu galimybę turi vos pusė jaunuolių.

Rekomenduotina daugiau dėmesio skirti teigiamos aplinkos mokykloje kūrimui – daugiau dėmesio skirti mokytojų kompetencijai (pvz., lietuvių kalbos mokėjimui), bendravimui su mokiniais, popamokinės veiklos skatinimui. Atsižvelgiant į sunkią didelės dalies jaunimo materialinę padėtį, sudaryti sąlygas išnaudoti mokyklos infrastruktūrą aktyviam jaunuolių laisvalaikio praleidimui (aktų, sporto salės ir pan.).

Dauguma studijuojančių jaunuolių lengvai ar labai lengvai geba įveikti išskylančius sunkumus. Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis.

28 proc. studijuojančio jaunimo turi darbą. Vis dėlto tik pusė jų teigia nepatiriantys studijų ir darbo derinimo sunkumų.

Pažymėtina, jog studijuojantys jaunuoliai yra pakankamai atviri įvairiems studijų tęsimo variantams: apie 40–50 proc. jų svarsto galimybes tęsti studijas tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, tiek toje pačioje srityje, tiek kitoje srityje.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą. Taip pat *rekomenduotina* jaunuoliams sudaryti sąlygas kuo išsamiau susipažinti su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, rengiant šių mokyklų prisistatymus ar susitikimus su savivaldybės jaunimu.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys pilną darbo dieną. Vos 36 proc. dirbančių jaunuolių dirba pagal specialybę. Tai lemia itin mažas jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Didesnis sąmoningumas, renkantis profesiją, tiesiogiai lemia darbo pasirinkimą: dažniau dirbama pagal specialybę.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama gerai arba vidutiniškai.

42 proc. dirbančių jaunuolių išreiškė ketinimus keisti darbą. Dažniausias tokių planų motyvas: nepakankamas atlyginimas. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys dažniau nurodė nerandantys juos tenkinančio darbo, o darbo ieškosi pirmiausia per darbo biržą. Pažymėtina, jog pagrindinis darbo paieškų kriterijus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje yra geras atlyginimas.

Su verslumo politika susipažinę 15 proc. jaunuolių. 11 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / žaidimai turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje – šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais, aukštųjų mokyklų ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai: didelis užimtumas (mokslių / darbų krūvis), finansų trūkumas, laisvalaikio leidimo vietų stygius. Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms – būstui, vaiko priežiūrai ir t.t.

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO, rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą, siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat *rekomenduotina* sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybės jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus, saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama, organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formos konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais: jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik 31 proc. jaunuolių gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe.

Vis dėlto kokybinio tyrimo metu išryškėja jaunimo poreikis palaikyti kokybiškus santykius su draugais: sulaukti jų pagalbos, patarimų, paramos, išsipasakoti, pasisemti gerų emocijų, turėti artimą žmogų, turiningai praleisti laisvalaikį.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – jaunuoliai, neturintys tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje ar pavojingoje aplinkoje gyvena net 45 proc. apklaustųjų, o beveik pusės respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis yra vidutinis.

Kokybinio tyrimo duomenimis, pagrindinės jaunimo akcentuojamos problemos gyvenamojoje vietovėje yra saugumas, nedarbas, narkomanija, nusikalstamumas.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 9 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 14 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 31 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Kokybinio tyrimo dalyvių nuomone, geras gyvenimo sąlygas užtikrina finansinis stabilumas, šeima ir būstas.

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinių organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

7 proc. dalyvauja NVO veikloje, 8 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, apskritai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios: jaunimas jaučiasi laisvas pilietiškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinimas iš šalies, t. y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybines organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų

vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

64 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 27 proc. tai daro bent kelis kartus per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėties taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 23 proc. respondentų. Visgi daugumos (71 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 46 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra artimas bendram rūkymo paplitimui visuomenėje. Pastebėta, jog narkotikus vartojantys jaunuoliai taip pat dažniau rūko. Tai rodo, jog rūkalai ir narkotikai vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai (išskyrus loterijas) tarp jaunuolių nėra paplitę.

Raminamuosius vaistus yra vartoję 19 proc. apklaustųjų, dažniau moterų.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat *rekomenduotina* taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra didesnė nei turinčių per mažą svorį, tad galima teigti, jog merginų viršsvorio problema egzistuoja. Be to, tikėtina, jog vyresniame amžiuje ši problema taps dar labiau aktuali, nes tokia tendencija pastebima: per mažas svoris dominuoja jauniausioje tiriamo amžiaus grupėje. Dietų bent retkarčiais laikosi 22 proc. jaunuolių (dažniau merginos).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos: nesveiko maisto pasiūla, prioritetų skyrimas skoninėms maisto savybėms, greitas gyvenimo tempas, finansinis nepriteklus.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas, nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą vyresnėje jaunimo grupėje bei tarp moterų.

Gera fizine savijauta pasižymi 63 proc. apklaustųjų, gera psichinę savijauta – pusė apklaustų jaunuolių. Atitinkamai dauguma save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t. y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su mitybos įpročiais. Kuo sveikiau jaunuolis maitinasi, tuo geriau jis (-i) save vertina.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieka įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas vidutinis: 36 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dažniausiai jaunuoliai turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis: santuoka reikalinga, tačiau nemaža dalis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu.

Kokybinio tyrimo metu jaunuoliai akcentavo lytinio švietimo mokykloje svarbą. Taip pat minėta, jog ta tema turėtų būti daugiau informuojama per televiziją (pvz., socialinė reklama).

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos tiek į mokyklinio amžiaus jaunuolius, tiek į jaunas šeimas. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių santykių tema jaunoms šeimoms, *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti

vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.